

POHJOIS-KARJALAN YMPÄRISTÖTERVEYDEN VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2020-2024

Päivitys vuodelle 2023

Heinävesi, Iloantsi, Joensuu, Juuka, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi, Nurmes,
Outokumpu, Polvijärvi, Rääkkylä, Tohmajärvi

Kuvat: Antti Pitkäjärvi

LYHENTEET

AVI	Aluehallintovirasto
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisö
HACCP	(Hazard Analysis and Critical Control Points) Elintarvikealan standardi turvalliseen elintarvikkeiden käsittelyyn
htv	Henkilötyövuosi = 220 henkilötyöpäivää
htpv	Henkilötyöpäivä = 7,65 tuntia
Komissio	Euroopan yhteisön komissio
Kunnaneläinlääkäri	Siun soten virassa oleva kunnan- tai kaupungineläinlääkäri
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
MMMa	Maa- ja metsätalousministeriön asetus
Oiva	Elintarvikevalvontatietojen julkistamisjärjestelmä
ovv	Omavalvonnan valvonta
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
VASU	Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma
VATI	Ympäristöterveydenhuollon yhteinen tietojärjestelmä
vov	Viranomaisvalvonta
VYHA	Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä VYHA (aiemmin Valvontayksikkörekisteri VYR)

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TAUSTAA	7
3	VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN POHJOIS-KARJALAN YMPÄRISTÖTERVEYDEN YHTEISTOIMINTA-ALUEELLA	9
4	VOIMAVARAT	10
5	HENKILÖSTÖN KOULUTUS	11
6	VALVONTAKOHDEREKISTERI JA TIETOJÄRJESTELMÄT	12
6.1	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON KESKITETTY TOIMINNANOHJAUS JA TIEDONHALLINTAJÄRJESTELMÄ – VATI	12
6.2	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTAYKSIKÖTIETOJEN HALLINTAJÄRJESTELMÄ – VYHA	13
6.3	LAATUNET -LAATUJÄRJESTELMÄ	13
6.4	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON MUUT TIETOJÄRJESTELMÄT	13
7	VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI, TARKASTUSTIHEYS JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	15
8	HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN	16
9	TARKASTUSSUUNNITELMA VUOSINA 2020 – 2024	16
10	HYVÄKSYTYT LABORATORIOT, JOIHIN VALVONTA TUKEUTUU	17
11	VALVONNASTA PERITTÄVÄT MAKSUT	17
12	VIESTINTÄ	18
13	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	18
14	RAPORTOINTI	19
15	VALVONTASUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN	20
16	ELINTARVIKELAIN VALVONTA VUOSINA 2020 – 2024	21
16.1	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	21
16.2	SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	21
16.2.1	Valvonnan tavoitteet ja painopisteet	21
16.2.2	Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely, valvontakohtetietojen päivittäminen ja riskinarviointi	22
16.2.3	Vuosittain tehtävä suunnitelmallinen valvonta	22
16.2.4	Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä valvonta	22
16.2.5	Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	23
16.2.5.1	Valvontayksikön omat tutkimushankkeet	23
16.2.5.2	Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä näytteenotto	23
16.3	MUU VALVONTA	23
16.3.1	Häiriötilanteet, asiakasvalitukset ja takaisinvedot	23
16.3.2	Hallinnolliset pakkokeinot (Elintarvikelaki (297/2021) luku 9)	24
16.3.3	Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jäävät valvontakohteet	24
16.3.4	Elintarvikevalvontaan liittyvä muu työ	24
17	TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTA VUOSINA 2020 – 2024	25
17.1	TARKASTUSTEN TAVOITTEET	25
17.2	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	25
17.3	SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	25
17.3.1	Suunnitelmallisen valvonnan kohteet ja niiden riskinarviointi	25
17.3.2	Terveysuojelun painopistealueet 2020 - 2024	26

17.3.2.1	Omavalvonnan tukeminen	27
17.3.2.2	Elinympäristöterveyden edistäminen	27
17.3.3	Valvontayksikön omat valvontahankkeet	28
17.3.4	Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	28
17.3.4.1	Talousvesi	29
17.3.4.2	Uima-allasvesi	29
17.3.4.3	Uimarantavesi	29
17.3.4.4	Muut näytteet	29
17.4	MUU VALVONTA	30
17.4.1	Häiriötilanteiden ja asiakasvalitusten käsittely	30
17.4.2	Asumisterveysasioiden käsittely	30
17.4.3	Kansainväliset laivatarkastukset	30
18	TUPAKKALAIN VALVONTA VUOSINA 2020 – 2024	31
18.1	TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY	31
18.1.1	Tarkastusten tavoitteet	31
18.1.2	Tarkastusten sisällön yleinen määrittely	31
18.2	SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	31
18.2.1	Omavalvonnan tukeminen	31
18.2.2	Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa	32
18.2.3	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö	32
18.2.4	Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta	32
18.2.5	Muutokset tupakkalakiin 1.1.2022 alkaen	32
18.3	MUU VALVONTA	32
18.3.1	Yllättävät valvontatapaukset	32
18.3.2	Lupakäsittelyt ja neuvonta	32
18.3.3	Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen	33
18.3.4	Asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemukset	33
19	LÄÄKELAIN VALVONTA VUOSINA 2020-2024	34
19.1	SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	34
19.2	MUU VALVONTA	34
19.2.1	Yllättävät valvontatapaukset	34
19.2.2	Lupakäsittelyt ja neuvonta	34
19.2.3	Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen	34
20	KUNNALLINEN SUUNNITELMA ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA JA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA	35
20.1	PAINOPISTEALUEET	35
20.2	VALVONNAN TOIMEENPANO	35
20.2.1	Eläinten terveyden valvonta	36
20.2.2	Eläintautivalmius	36
20.2.3	Eläintautiepäilyt ja -tapaukset ja eläintautien ilmoittaminen	36
20.2.4	Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	37
20.2.4.1	Maedi-visna ja CAE	37
20.2.4.2	Pakollinen salmonellavalvonta	37
20.2.4.3	Tarhattujen hirvieläinten terveysvalvontaohjelma	38
20.2.4.4	Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta	38
20.2.5	Muu eläintautivalvonta	38
20.2.5.1	Eläinnäyttelyt	38
20.2.5.2	Eläinten keinollinen lisääntyminen	38
20.2.5.3	Kyyhkyslakat	39
20.3	ELÄINTEN MERKITSEMINEN JA REKISTERÖINTI	39
20.4	ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA	39
20.5	SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI	39
20.5.1	Sisämarkkinakauppa	39

20.5.1.1	Sisämarkkinatuonti	40
20.5.1.2	Sisämarkkinavienti	40
20.5.2	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	41
20.5.3	Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	42
20.6	ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA	43
20.6.1	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus.....	43
20.6.2	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus	44
20.6.3	Eläinkuljetukset.....	44
20.7	ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVU TUOTTEET	45
20.7.1	Sivutuotelaistosten valvonta	45
20.7.2	Sivutuotteita käyttävät toimijat	45
20.7.3	Sivutuotteiden hautaaminen	46
20.8	TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN VALVONTA	47
20.9	VIERASAINNEVALVONNAN NÄYTTEIDEN OTTO	47
20.10	MUUT ELÄINTAUTIVALVONNAN NÄYTTEET	47
20.11	ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN	47
20.11.1	Peruseläinlääkäripalvelu.....	47
20.11.2	Sisältö.....	48
20.11.2.1	Puhelinneuvonta.....	48
20.11.2.2	Sairaanhoido.....	48
20.11.2.3	Terveystenhoito.....	48
20.11.2.4	Eläinten lopetus.....	49
20.11.2.5	Todistukset	49
20.11.3	Tuotantoeläinten terveydenhuolto.....	49
20.11.4	Yksityinen palveluntarjonta	50
20.11.5	Kiireellinen eläinlääkäriapu	50
20.11.6	Saatavuus- ja laatuavoitteet	51
20.11.7	Vastaanottojen tilat ja varustelu	52
20.11.8	Perustason ylittävät palvelut	52
20.12	POTILASKONTAKIT	52
20.13	LÄHITULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	52

LIITTEET

- Liite 1. Valvontakohteet, riskinarviointi, tarkastusmäärät ja resurssitarkastelu 2020 – 2024
- Liite 2. Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet 2020 - 2024
- Liite 3. Vuosittaiset viranomaisnäytteet 2020 -2024
- Liite 4. Eläinlääkintähuollon resurssitarkastelu
- Liite 5. Päivityksessä 2023 tehdyt muutokset

1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Tarkoituksena on varmistaa korkealaatuinen ympäristöterveydenhuollon valvonta, mikä edellyttää, että valvonta on suunnitelmallista, sitä tehdään riittävin voimavaroin ja se on oikein kohdennettua, tehokasta sekä eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa.

Ohjelmakauden 2020-2024 valtakunnallisena teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua ja yhteistyötä eri viranomaisten kesken sekä toimijoiden kanssa. Keskustelevaa yhteistyötä toimijoiden kanssa voidaan edistää monikanavaisella ja vuorovaikutteisella viestinnällä. Viranomaisyhteistyön merkitys korostuu elinympäristön terveellisyyden edistämässä sekä häiriötilanteisiin varautumisessa. Työtä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehdään päivittäin yhteistyössä maakunnan toimijoiden kanssa ja lisäksi ympäristöterveydenhuolto osallistuu Siun soten hyte-johtoryhmän ja maakunnallisen hyvinvointiryhmän toimintaan. Valvontakäytäntöjä pyritään yhtenäistämään valtakunnallisesti, tavoitteena valvonnan vaikuttavuuden ja laadun lisääminen. Valvonnan yhdenmukaisuutta edistää erityisesti valtakunnallinen ympäristöterveydenhuollon toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä VATI, joka otettiin käyttöön vuonna 2019 ja jota päästään kokonaisvaltaisesti hyödyntämään valvonnassa ja valvonnan ohjauksessa ohjelmakauden 2020-2024 aikana.

Asiakaspalveluun panostetaan valvonnassa soveltamalla ”valvojasta valmentajaksi” -toimintamallia ja kaikessa toiminnassa huomioimalla asiakaslähtöisyys. Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla, ohjaamalla ja kouluttamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla erityistilanteisiin. Valvontaviranomaisen on myös seurattava, että toimija poistaa epäkohdat. Tarvittaessa valvontaviranomainen ryhtyy hallinnollisiin pakkokeinoihin epäkohtien korjaamiseksi. Valvontaviranomaisen toimien tulee olla hyvän hallinnon mukaisesti suhteessa epäkohtiin, eikä tuotteiden tai palveluiden tarjoamista tule rajoittaa enempää kuin on tarpeen. Toimijalle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi hallintolaissa esitetyllä tavalla. Valvontakeinot ja valvonnan kohdentaminen valitaan siten, että valvonta on mahdollisimman vaikuttavaa. Erityisesti suunnitelmallista valvontaa on kohdennettava riskiperusteisesti.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädännöt edellyttävät laatimaan säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden valvontasuunnitelma hyväksytään Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaostossa ja toimitetaan tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastolle. Suunnitelmassa otetaan huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat ja ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma. Valvontasuunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon tehtäväkenttä on muodostunut erittäin laajaksi ja samalla vaativaksi toteuttaa käytössä olevilla resursseilla. Varsinaisen valvontatyön ohella viranhaltijoiden työhön kuuluvat monet lupa-, ilmoitus-, raportointi-, suunnittelu- ja lausunnonantotehtävät sekä valitusasioiden käsittely. Valvontasuunnitelman keskeinen tarkoitus on priorisoida ympäristöterveydenhuollon säännöllisen valvonnan tehtävät niin, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä suojaa kuluttajaa taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelmalla varmistetaan valvonnan kattavuus eri ympäristöterveydenhuollon toimialoilla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valvontasuunnitelman avulla

Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaosto pystyy hahmottamaan valvonnan tason/riittävyden verrattuna ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määriteltyyn valvontaan. Hyväksyessään valvontasuunnitelman jaosto suuntaa (priorisoi) valvontaa niin, että valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritelty valvonta toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla Pohjois-Karjalan alueella.

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden valvontasuunnitelmaa toteutetaan yhteistoiminta-alueella, johon kuuluvat Heinäveden, Ilomantsin, Juuan, Kontiolahden, Liperin, Polvijärven, Rääkkylän ja Tohmajärven kunnat sekä Joensuun, Kiteen, Lieksan, Nurmeksien ja Outokummun kaupungit. Suunnitelma sisältää elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnan sekä tupakka- ja lääkelain toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat sekä suunnitelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista. Suunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta peritään toimijoilta ympäristöterveydenhuollon jaoston hyväksymän taksan mukainen maksu. Maksuista saadut tulot käytetään ympäristöterveydenhuollon toimeenpanoon yhteistoiminta-alueella.

Toimintaa ohjaavat Siun soten arvot:

- Asiakslähtöisyys
- Vastuullisuus
- Turvallisuus
- Yhdenvertaisuus
- Avarakatseisuus

Valvontasuunnitelmassa on huomioitu Siun soten strategiset päämäärät.

2 TAUSTAA

Ympäristöterveydenhuoltoon kuuluviksi laeiksi on säädetty kuuluvaksi seuraavat lait:

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
- Elintarvikelaki (297/2021)
- Tupakkalaki (549/2016)
- Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009)

Edellä mainittujen ympäristöterveydenhuollon lakien lisäksi kunnan ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden virkatehtäviä sisältyy myös seuraaviin lakeihin:

- Eläintäilaki (76/2021)
- Eläinsuojelulaki (247/1996)
- Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annettu laki (1100/1994)
- Lääkelaki (395/1987)
- Säteilylaki (859/2018)

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa tulee huomioida toiminnan riskit ja, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista ja ehkäisee terveysvaaroja ja elintarvikevalvonnan osalta suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma että toimialakohtaiset valvontaohjelmat paikalliset olosuhteet ja elinkeinorakenne huomioiden. Suunnitelmassa on oltava varaus yllättäen ilmenevien valvonta-asioiden hoitamiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi terveysvaaratilanteiden, epidemiaselvitysten tai ruokamyrkytysten aiheuttamat toimenpiteet. Lisäksi on varauduttava sellaisten valvontatehtävien hoitamiseen, joita ei voida ennalta suunnitella, kuten uusien huoneistojen hyväksyntä ja rekisteröinti, asumisterveyteen liittyvät tarkastukset ja mittaukset, asiakkaiden ilmoitukset sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet. Keskusvirastot suosittelevat, että valvontasuunnitelmaan sisällytetään myös muita valvonnan kannalta oleellisia asioita, kuten voimavarojen suunnittelu, valvonnan painopisteet, valvontahankkeet, asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana toimiminen, toiminnan suunnittelu ja kehittäminen, viestintä, tiedotus ja raportointitehtävät.

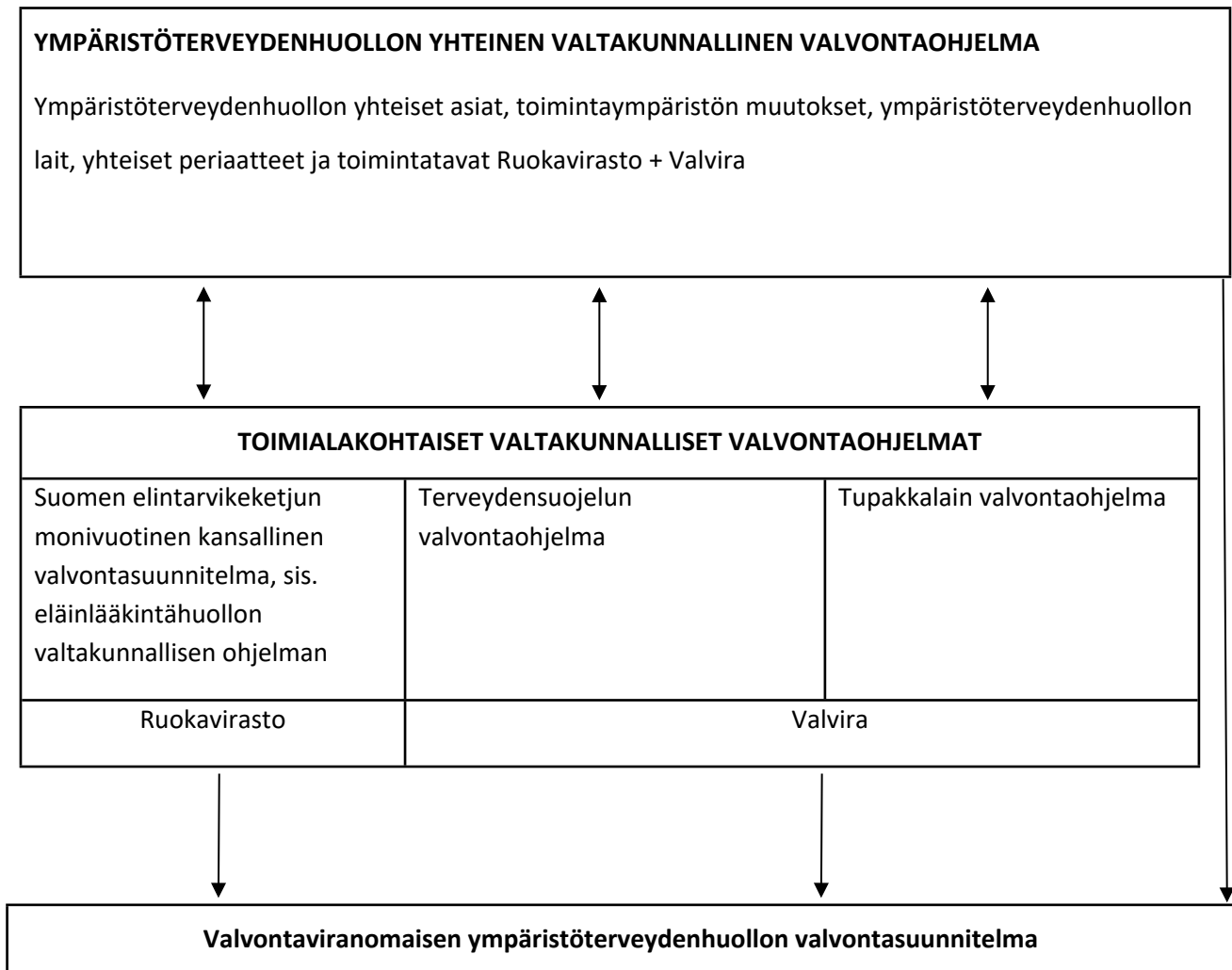
Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma, ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. (Eläinlääkintähuoltolaki 10 §).

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on esitettävä valvontakohteet, hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelut ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Eläinlääkintähuollon soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläinsuojelulaissa (247/1996), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), sivutuotelaissa (517/2015), maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) ja laissa eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010).

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman suhdetta muihin valvontaohjelmiin ja -suunnitelmiin on kuvattu kaaviossa 1.

Kaavio 1. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontasuunnitelman suhde toimialakohtaisiin valtakunnallisiin valvontasuunnitelmiin sekä kuntien, aluehallintovirastojen ja muiden valvontaviranomaisten valvontasuunnitelmiin.

3 VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN POHJOIS-KARJALAN YMPÄRISTÖTERVEYDEN YHTEISTOIMINTA-ALUEELLA

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2020-2024 ja siinä ovat mukana kaikki Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueen kunnat. Suunnitelma sisältää elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain valvontasuunnitelman sekä suunnitelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista.

Tavoitteena on, että työ on hyvin suunniteltua, tehokasta, kattavaa, tasapuolista ja oikein kohdennettua. Suunnitelma tukee ja yhtenäistää yhteistoiminta-alueen suorittamaa valvontaa sekä edistää valvonnan vaikuttavuutta. Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja riskiluokitukseen sekä lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin.

4 VOIMAVARAT

Yhteistoiminta-alue käsittää koko Pohjois-Karjalan maakunnan. Yhteistoiminta-alueen kunnissa on yhteensä 162000 asukasta ja kuntien yhteinen pinta-ala on noin 21 500 km².

Terveysvalvontaa alueella suorittaa 17 terveystarkastajaa (17 htv) ja 2 ympäristöterveysuunnittelijaa (2 htv). Terveysvalvonnan vastuualueen esihenkilönä toimii terveysvalvonnan päällikkö (1 htv). Terveysvalvonnan toimipaikat sijaitsevat Ilomantsissa, Joensuussa, Kiteellä, Lieksassa, Nurmeksessa ja Outokummussa. Terveysvalvonnan vastuualueella pyritään toteuttamaan hanketoimintaa ulkoisen rahoituksen ja voimavarojen turvin. Resurssit riittävät nykyisten viranomaistehtävien toteuttamiseen.

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden eläinlääkintähuollon palveluksessa on 22 kunnan- ja kaupungineläinlääkärinä (20,2 htv), hygieenikkoeläinlääkärinä (0,8 htv), vastaava eläinlääkärinä (0,5 htv), Svalvontaeläinlääkärinä (4 htv) ja 5 klinikkaeläinlääkärinä (4, 85 htv). Lisäksi on varattu resurssia sijaisiin. Suunnitelmassa "kunnaneläinlääkärillä" tarkoitetaan sekä kunnan- että kaupungineläinlääkärin -nimikkeellä työskenteleviä eläinlääkäreitä. Vuonna 2021 perustettiin kaksi kaupungineläinlääkärin virkaa ja yksi vastaavan eläinlääkärin virka (0,5 htv). Kunnan- ja kaupungineläinlääkäreistä kolme toimii oman viran ohella alueensa vastaavana eläinlääkärinä. Muutoksilla varmistettiin riittävä resursointi palvelutuotantoon, kun kunnallisen lääkärien virkaehtosopimuksen uudet eläinlääkäreitä koskevat lepoaika- ja päivystysvapaamääräykset astuivat voimaan vuoden 2021 alusta. Ympäristöterveydenhuollon johtaja (1 htv) toimii toimialueen johtajana ja eläinlääkintähuollon ja hallinnon vastuualueen päällikkönä.

Heinäveden kunnan ympäristöterveydenhuollon tehtävät siirtyvät Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuollon tehtäväksi 1.1.2023. Alueen laajentumiseen liittyen on perustettu yksi uusi kunnaneläinlääkärin virka. Lisäksi alueen laajentumiseen ja aiempaan resurssivajeeseen liittyen on perustettu yksi terveystarkastajan ja yksi valvontaeläinlääkärin virka. Rekrytoinnit tehdään vuoden 2022 lopulla/2023 alussa. Kolme uutta virkaa on huomioitu edellisen kappaleen virkojen lukumäärissä

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden palveluksessa on kaksi hallinnonsihteerä.

Kunnaneläinlääkärit hoitavat alueillaan eläinten peruseläinlääkäripalvelut, kiireellisen eläinlääkäriavun sekä osan eläinlääkäreille määrätyistä valvontatehtävistä. Osa kunnaneläinlääkäreistä toimii myös Ruokaviraston palkkioperusteisina eläinlääkäreinä suorittaen lihantarkastusta ja valvontaa pienteurastamoissa. Kunnaneläinlääkärit hoitavat maidontuotantotilojen hygientarkastuksia niin, että valvontaa suorittaa jäävitön eläinlääkärinä. Tarkastuksia koordinoi hygieenikkoeläinlääkärinä, joka hoitaa myös hallinnollisia pakkokeinoja vaativat tapaukset sekä resurssien puitteissa tekee myös muita maidontuotantotilojen hygientarkastuksia. Muilta osin eläinlääkäreille delegoidun eläinperäisten elintarvikkeiden elintarvikevalvonnan suorittaa hygieenikkoeläinlääkärinä. Valvontaeläinlääkärit suorittavat valtion maksamia valvontatehtäviä. Myös

kunnaneläinlääkärit suorittavat valtion maksamia valvontatehtäviä osin itsenäisesti ja osin valvontaeläinlääkärien kanssa.

Kunnaneläinlääkäriin ja valvontaeläinlääkäriin tulee olla laillistettu eläinlääkäri ja perehtynyt virkaan kuuluviin tehtäviin. Jos eläinlääkäri on valmistunut muussa EU/ETA-maassa kuin Suomessa, tulee eläinlääkäriä lisäksi olla Ruokaviraston myöntämä todistus kelpoisuudesta kunnaneläinlääkäriin virkaan Suomen lainsäädäntöön tutustumisen osalta. Jos kyseiset kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöä ei ole saatavilla, voidaan yksittäistapauksessa ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen henkilö, jolla ei ole edellä mainittua Eviran myöntämää todistusta. Kunnaneläinlääkäriin sijaiseksi voidaan palkata myös eläinlääketieteen kandidaatti, jolla on oikeus toimia eläinlääkäriin sijaisena. Edellä mainittujen kelpoisuusehtojen täytyminen varmistetaan ennen virkamääräyksen antamista. Pätevyys varmistetaan Ruokaviraston ylläpitämästä eläinlääkärirekisteristä.

Yksikön resurssien jakautuminen valvontalajeittain v. 2023 (htv), vakituinen henkilöstö ja sijaiset

Terveydensuojelu	Elintarvike	Lääkelaki	Tupakka	Eläinlääkintähuolto	Hallinto	Yhteensä
10,03	10,23	0,20	0,67	Eläinlääkärit 25,65* Eläintenhoitajat 4,85	5,1*	56,73

*Eläinlääkintähuollon lähiesimiestehtäviin osoitettu eläinlääkärien työaika on siirretty eläinlääkintähuollosta hallinnon resursseihin taulukossa. 2020 ja sitä aiemmin eläinlääkinnän lähiesimiestyö (yht. 1 htv) on laskettu eläinlääkintähuollon resursseihin.

Eläinlääkintähuollon valvonta- ja palvelutarve (liite 4).

Valvontakohteet, riskinarviointi ja resurssitarkastelu vuosille 2020-2024 (liite 1).

5 HENKILÖSTÖN KOULUTUS

Viranhaltijat osallistuvat aktiivisesti sekä yhteiskoulutuksiin että erityisosaamisalueiden koulutuksiin. Koulutusta suunnataan erityisosaamisalueiden mukaisesti niin, että alueella olisi pääsääntöisesti ainakin kaksi erityisosaajaa kullakin osaamisalueella. Aluehallintoviraston järjestämiin alueellisiin maksuttomiin koulutuksiin osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan kaikki viranhaltijat, joiden erityisosaamisaluetta koulutus koskee. Tiimivastaavien koulutukseen kiinnitetään erityistä huomiota niin, että heillä olisi aina ajantasainen tieto lainsäädännöstä ja tulevista lainsäädännöllisistä muutoksista, jotka koskevat a.o. tiimiä. Koulutukseen osallistuvat viranhaltijat antavat palautetta saamastaan koulutuksesta tiimipalavereissa ja videoneuvotteluyhteyksien kautta.

Talousarvioon varataan riittävästi määrärahaa koulutusta varten. Koulutuksista, joista tehdään päätös, pidetään ”koulutusrekisteriä”.

Vakituiset kunnaneläinlääkärit sekä pitkäaikaiset sijaiset voivat osallistua määrärahojen puitteissa työhön liittyviin maksullisiin koulutuksiin (esim. eläinlääkäripäivät). Lisäksi viranhaltijat osallistuvat mahdollisuuksien mukaan aluehallintoviraston ja Ruokaviraston järjestämiin maksuttomiin koulutuksiin kuten kunnaneläinlääkärien neuvottelupäiville, tarttuvien tautien päivään ja lääkepäivään. Valvontaeläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston kustannuksella eläinten terveyteen ja hyvinvointiin ja valvontatyöhön liittyvään koulutukseen. Kunnaneläinlääkäreille myönnetään tämän lisäksi palkallista virkavapaata omaehtoiseen, työhön liittyviin koulutuksiin.

Valtakunnallisten suositusten mukaan hyvä koulutustavoite on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijaa kohden. Koulutuspäiviksi voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten työnhajauspäiviin osallistuminen, malliasiakirjoihin perehtyminen tai muu suunnitelmallinen pätevyden ylläpito. Tavoite on keskimääräinen ja kunkin viranhaltijan osalta koulutuksen tarpeen arvioi esihenkilö.

Siun sotessa käynnistyy vuonna 2023 systemaattisen osaamisen kehittämisen suunnitelmien laatiminen. Toimi- ja palvelualueitasoinen koulutussuunnitelma tehdään kerran strategiakaudessa, yksikötasolla suunnitelma tehdään vuosittain.

6 VALVONTAKOHDEREKISTERI JA TIETOJÄRJESTELMÄT

Vaikuttavuuden tueksi valvontayksiköt tarvitsevat kattavaa tietoa ympäristöterveydenhuollon eri osa-alueista. Samoja tietoja tarvitaan myös ohjauksen tueksi valtakunnallisesti ja alueellisesti. Näistä merkittävimmät ovat valvonnan resurssit, käytännön valvonnasta saatavat tiedot kuten valvontakohteiden lukumäärät, tehdyt tarkastukset, havaitut ongelmat sekä henkilöstön osaamisen tukeminen ja ammattitaidon lisääminen. Ministeriöt ja keskusvirastot voivat hyödyntää valvonnan tietoja kehittäessään ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntöä ja ohjausta. Keskusvirastot tekevät yhteistyötä tietojärjestelmien kehittämisessä. Tietojärjestelmien myötä pystytään luopumaan keskusvirastojen erillisistä tietojenkerauslomakkeista.

6.1 Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä – VATI

Vuoden 2019 alussa ympäristöterveydenhuollon keskitetty tietojärjestelmä KUTI/YHTI korvautui VATI-tietojärjestelmällä. VATI:ssa on hyödynnetty aiempien järjestelmien tietovarastoja (kohde- ja valvontatietoja) sekä ominaisuuksia kuten esim. analyysitiedonsiirtopalvelua. VATI:n reaaliaikainen käyttöliittymä hyödyntää valvonnan riskiperusteisuuden vaatimusta sekä toimii päivittäisen valvontatyön työkaluna. Tietojärjestelmän tavoitteena on huomioida käyttäjien tarpeet valvonnan suunnittelussa ja päivittäisessä valvontatyössä. Järjestelmä toimii toiminnanohjaus-, valvontatoimi- ja raportointiratkaisuna viranomaisille.

Uuden tietojärjestelmän käyttöönotossa on varauduttava siihen, että tietojärjestelmätyö vaikuttaa valvontayksiköiden toimintaan valvontaohjelmakauden aikana. VATI on valvonnan kannalta olennaisen tärkeä työväline ja sen kehittämistyötä jatketaan yhä tulevan valvontaohjelmakauden aikana. Tietojärjestelmä vaikuttaa merkittävästi valvontaviranomaisten toimintaympäristöön, sillä mahdolliset vikatilanteet ja kehittämistyö voivat viedä aikaa lainsäädännön toimeenpanolta ja valvonnalta. Tämä tulee

valvontasuunnitelmia arvioivien viranomaisten asianmukaisesti huomioida valvontasuunnitelmien toteutumista arvioidessaan.

Vati-järjestelmään on rakennettu yhteys ilppa - ympäristöterveydenhuollon sähköisestä asiointipalvelusta. Ilppassa voi ilmoittaa elintarvikehuoneiston tai terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta toiminnasta, pyytää asunnontarkastusta ja tehdä ruokamyrkytysten epäilyilmoituksen valvontayksikköön. Myös toiminnan muutos- ja lopetusilmoitukset voi tehdä sähköisesti palvelussa. Sähköiseen asiointiin kirjaudutaan Suomi.fi-tunnistautumisella ja toimija näkee järjestelmässä hänen jo rekisterissä olevat toimipaikkansa. Asiointipalvelussa tehtyjen ilmoitusten tiedot tulevat sähköisesti valvojan nähtäväksi ja hän voi tallentaa ne suoraan Vatiin.

Vatiin on rakennettu Siun soten järjestelmiin soveltuvaa sähköistä laskutusjärjestelmää, jota ei ole kuitenkaan saatu vielä käyttöön.

6.2 Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä – VYHA

VYHA:n avulla keskusvirastot hallinnoivat ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden arvioimiseen käytetty järjestelmä kehittyi siten, että järjestelmää voi käyttää Vati -järjestelmästä puuttuvien, valvontaa ja valvontayksikköä koskevien tietojen keräämiseen. Näitä ovat mm. henkilöresurssit, valvontasuunnitelma ja sen toteuman sanallinen arviointi.

6.3 Laatunet -laatujärjestelmä

Yksiköllä on käytettävissä ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä Laatunet. Laatujärjestelmässä on mukana sekä terveysvalvonta että eläinlääkintähuolto. Laatujärjestelmä pyritään ottamaan täysipainoiseen käyttöön suunnitelmakauden aikana.

6.4 Ympäristöterveydenhuollon muut tietojärjestelmät

Terveystarkastajilla on luku- ja muokkaus oikeuksia erityyppisiin viranomaisvalvonnan kannalta tarpeellisiin valtakunnallisiin ja kuntakohtaisiin tietojärjestelmiin.

Kaikessa tietojärjestelmäyhteistyössä kiinnitetään erityistä huomiota tietojärjestelmien käytettävyyteen valvontayksikön kannalta ja siihen, että valtakunnallisiin/alueellisiin tietojärjestelmiin syötetään valvonnan kannalta vain olennainen tieto, joka on tarpeellisilta osilta myös Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden käytössä.

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys varaa henkilöresurssia tietojärjestelmätyöhön valvontaohjelmakaudella.

Kunnaneläinlääkärin käytössä on Provet -eläinlääkintäohjelma, joka sisältää asiakasrekisterin ja lääkekirjanpidon. Eläinlääkäreillä on yhteys Siun soten tietoverkkoon, intranettiin ja ympäristöterveydenhuollon yhteiselle verkkoasemalle ja Laatunetiin

Eläinterveystodistusten myöntämiseen on käytössä eCert-järjestelmä.

Kunnan- ja valvontaeläinlääkärien vastuulla olevia eläinsuojelutarkastuksia varten on aloitettu valtakunnallisen ELSU-tietojärjestelmän rakentaminen vuonna 2020. Uuden järjestelmän käyttöönottoon asti eläinten terveyden- ja hyvinvoinnin valvonnan asianhallintaan käytetään Siun soten Dynasty-järjestelmää.

ELTE eli eläinten terveyden hallinnan valtakunnallinen tietojärjestelmä on toteutusvaiheessa. Järjestelmä tulee käyttöön asteittain vuosien 2020–2023 välillä. ELTE:ssä tulee olemaan osiot eläintautitapausten ja -epidemioiden hallintaan, eläintautien terveysvalvontaan (esim. salmonellavalvonta), eläinten lääkitsemisen valvontaan sekä mikrobilääkkeiden käytön tiedonkeruuseen. ELTE:en tullaan tallentamaan virkatoimituksia, eläintautitapauksia, tautivastustusohjelmat (MV, CAE, Scrapie), luvan- ja ilmoituksenvaraiset eläinten pitopaikat sekä rajoittavat määräykset.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä (Elvi) on valtakunnallinen hallinnon alan perusjärjestelmä. Toistaiseksi Elvi on Ruokaviraston ja AVI:en käytössä, mutta myöhemmin sen on tarkoitus laajentua myös kunnaneläinlääkäreiden käyttöön. Elviin tallennetaan tällä hetkellä eläinten hyvinvoinnin ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, niihin liittyvät kuulemiset sekä päätöstiedot ja mahdolliset uusintatarkastukset. Elviä laajennetaan seuraavaksi muihin eläinten hyvinvoinnin tarkastustyyppeihin sekä tämän jälkeen eläinten hyvinvointiin liittyvien luvanvaraisten toimintojen hallinnointiin. Elviin siirtyy myös eläinlääkäri-, eläinkuljettaja, eläinvälittäjä- ja lääkevalmisterekisterit.

TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmää käyttävät valvontaeläinlääkärit sekä kunnaneläinlääkärit. TRACES on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa) sekä EU:n ulkopuolisessa ns. kolmasmaatuonnissa ja -viennissä. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset. TRACES -järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähetyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista. Eläinten ja eläinperäisten tuotteiden tuonnissa kolmansista maista on otettu käyttöön TRACES-NT (New technology) -järjestelmä TRACES classicintilalle. TRACES-NT:n periaatteet ovat samat kuin TRACES Classicissa, mutta uutuuksena tullaan ottamaan käyttöön myös todistusten sähköiset allekirjoitukset.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Käyttöoikeuksia voidaan myöntää myös kunnaneläinlääkäreille. Kartturi sovellus on ympäristöterveydenhuollon johtajan ja valvontaeläinlääkärien käytössä. Muut kunnaneläinlääkärit voivat halutessaan hakea tunnuksia.

Valtakunnallinen eläintietojärjestelmä ja nautarekisteri ovat valvontaeläinlääkäreiden käytettävissä.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Valvontaeläinlääkäreillä, terveystarkastajilla ja ympäristöterveydenhuollon johtajalla on selausoikeudet eläintenpitäjärekisteriin. Valvontaeläinlääkärillä on päivitysoikeus eläintenpitäjärekisteriin haaskaruokintapaikkojen osalta.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät lukuun ottamatta sellaisia koristevesieläinten pitäjiä, joiden eläimet pidetään suljetuissa pitopaikoissa, joista ei ole vesiyhteyttä luonnonvesiin. Vesiviljelyrekisterin pitopaikat ovat valvontaeläinlääkäreiden käytettävissä Kartturissa.

Valvonnan viranomaisestrategia eli Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu, joka tehostaa Ruokaviraston toimialan viranomaisten välistä viestintää. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Julkinen ruokavirasto.fi -internetsivusto palvelee erityisesti kuluttajia, toiminnanharjoittajia ja yrittäjiä, kun pelkästään valvojille suunnattu materiaali on Pikantissa. Pikantin käyttöoikeudet ovat koko ympäristöterveydenhuollon henkilöstöllä.

Naseva ja Sikava -tietojärjestelmiä käyttävät terveydenhuoltokäynnejä tekevät kunnaneläinlääkärit.

Eläintenpitokielto rekisterin tietoihin on pääsy valvontaeläinlääkäreillä ja ko. valvontaa suorittavilla terveystarkastajilla.

7 VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI, TARKASTUSTIHEYS JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

Riskinarvioinnissa merkittävänä tekijänä on otettu huomioon:

- toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta, käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, varautuminen häiriötilanteisiin, yleinen asennoituminen jne.)
- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto jne.)
- altistavan tekijän vaarallisuus ja toteutumisen todennäköisyys (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu).
- valvonnan vaikuttavuus

Valitustapauksiin liittyvä valvonta tehdään ensisijaisesti ja vasta tämän jälkeen suunnitelmallinen valvonta. Valvontaa tukeva toiminta voi myös korvata suunnitelmallista valvontaa, jos toiminnan vaikuttavuus arvioidaan korkeaksi.

Yhteistoiminta-alueen viranhaltijoista koostuvat tiimit (elintarviketiimi ja terveydensuojelutiimi) ovat määritelleet kunnissa suoritettuun kohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuen eri valvontakohdetyypeille vuosittaisen tarkastuskäyntien määrän sekä tarkastuksiin tarvittavan ajan (liite 1). Elintarvikehuoneistojen valvontatarpeen määrittely on tehty Ruokaviraston ohjeen 1028/04.02.00.01/2022 "Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen" mukaisesti. Vähintään kaksi kertaa vuodessa tarkastettavien kohteiden valvontatiheys lasketaan puoleen, mikäli ne ovat saaneet kuusi peräkkäistä Oivallinen-arvosanaa. Muiden valvontasektoreiden osalta kohteiden riskinarviointi on tehty toimintatyyppittäin. Tarkastustiheydet noudattavat pääsääntöisesti

Valviran ohjeistusta. Valvontayksikön riskinarvioinnin mukaiset tarkastukset keskimäärin/kohde/ vuosi on esitetty liitteessä 1. Kohdekohtainen riskinarviointi on tehty ja näkyy VATI-järjestelmässä.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon suunnittelu, tarkastuksen valmistelutyöt ja tarkastukseen kuluva aika sekä tarkastuskertomuksen laatiminen, kirjaukset, laskutus ja muut jälkityöt. Matka-aikaa ei ole sisällytetty tarkastukseen käytettävään aikaan, mutta se on otettu huomioon voimavarojen suunnittelussa.

Tarkastukseen käytettävän ajan arvioinnissa on käytetty valtakunnallisesti annettuja ohjeellisia aikoja, joita on tarvittaessa muutettu paikalliseen riskinarviointiin ja kokemukseen perustuen. Valvontakohdetyyppien tarkastukseen käytettävä aika (liite 1).

8 HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueen kunnille on laadittu yhteinen terveydensuojelulain (763/1994) 8 §:n ja elintarvikelain (297/2021) 27 §:n mukainen valvonta-asetuksen 115 artiklassa tarkoitettu elintarvikkeita koskeva Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelma, jossa on otettu huomioon mm. ruokamyrkytysten sekä elintarvike- ja vesiepidemioihin liittyvien erityistilanteiden selvittäminen. Suunnitelma kohdennetaan/tarkennetaan tarvittavilta osin kuhunkin yhteistoiminta-alueen kuntaan soveltuvaksi.

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelma päivitetään vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Häiriötilannetyöryhmä laatii vuosittain alueellisen suunnitelmapohjan päivityksen. Suunnitelman liitteet päivitetään toimipaikkakohtaisesti. Suunnitelman päivitykset toimitetaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuollon jaoston käsittelyn jälkeen yhteistoiminta-alueen kaupungin- ja kunnanhallituksille sekä epidemioiden selvitystyöryhmille. Suunnitelman liitteeksi laitetaan kuntakohtaiset liitteet.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti kuntiin on nimetty epidemiaselvitystyöryhmät, joiden tehtävänä on ruokamyrkytysten sekä elintarvike- ja vesiepidemioiden selvittäminen. Työryhmä voi olla myös useamman kunnan yhteinen, jos se katsotaan toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys varautuu talousarviossaan ruokamyrkytysten, elintarvike- ja vesiepidemioiden sekä muiden vaaratilanteiden selvitystyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

9 TARKASTUSSUUNNITELMA VUOSINA 2020 – 2024

Valvontaa kohdennetaan riskinarviointiin ja valvontayksikön resursseihin perustuen. Riskinarviointi on tehty kohdekohtaisesti käyttäen valtakunnallisia riskinarviointimalleja. Tavoitteena on, että valvonta toteutuu mahdollisimman yhtenevästi kaikissa Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueen kunnissa.

Elintarvike- ja terveydensuojelutiimi suunnittelevat painopistealueille myös valvontahankkeina toteutettavia tarkastuksia ja näytteenottoa, joita toteutetaan yhtenevästi kaikissa yhteistoiminta-alueen kunnissa. Kohdetyypeittäin suunnitellut valvontahankkeet perustuvat yhteistoiminta-alueella tehtyyn kohdekohtaiseen riskinarviointiin ja käytössä oleviin resursseihin. Valvontahankkeille on nimetty vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on huolehtia hankkeen käytännön yksityiskohtien yhteensovittamisesta. Vastuuhenkilöt huolehtivat yhteenvedon laatimisesta. Valvontahankkeista pyritään laatimaan yhteenveto myös tiedotusvälineille. Näin tehdään valvontaa ja valvonnan tuloksena saatua tietoa tunnetuksi kuntalaisille, päättäjille ja toimijoille. Mikäli resurssit eivät riitä jonkin valvontahankkeen toteutukseen suunnitelman mukaisesti, elintarvike- tai terveydensuojelutiimi päättää hankkeen ajoituksen muuttamisesta tai hankkeesta luopumisesta.

Edellisen valvontaohjelmakauden 2015 - 2019 teemana oli valvonnan vaikuttavuus. Valvonnan vaikuttavuutta on tärkeää edistää jatkuvasti mm. valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella. Ohjelmakauden 2020 - 2024 teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö.

Valvontakohteet, riskinarviointi ja resurssitarkastelu vuosille 2020-2024 (liite 1).
Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet 2020-2024 (liite 2).
Vuositteiset elintarvikkeiden viranomaisnäytteet 2020-2024 (liite 3).

10 HYVÄKSYTYT LABORATORIOT, JOIHIN VALVONTA TUKEUTUU

Viranomaisnäytteiden tutkimukset sekä tutkimukset, joiden tekemisestä on säädetty lainsäädännössä, tutkitaan elintarvikelain 37 §:n, eläintäutilain 62 § ja terveydensuojelulain 49a §:n mukaisissa laboratorioissa.

Laboratorio, johon suunnitelman mukainen valvonta tukeutuu, on pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy tai jokin muu hyväksytty laboratorio, jonka käyttämät menetelmät ovat akreditoituja.

11 VALVONNASTA PERITTÄVÄT MAKSUT

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys perii toiminnanharjoittajalta hyväksytyyn taksaan mukaisen maksun:

1. Valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta (terveydensuojelu) ja näytteiden tutkimuksista.
2. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta, kun määräysten antaminen perustuu säännösten noudattamatta jättämiseen.
3. Lainsäädännössä maksullisiksi määriteltyjen hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä tai muusta toiminnasta, josta lainsäädännön perusteella on perittävä maksu.

Lisäksi peritään lainsäädännön mukainen vuosittainen perusmaksu.

Valvonnan maksullisuutta pyritään ohjelmakaudella kehittämään.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden maksutaksan hyväksyy Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaosto.

Eläinlääkintähuollon asiakasmaksut (klinikka- ja puhelinmaksut) hyväksyy aluevaltuusto. Klinikkamaksu on käytössä kaikilla vastaanotoilla. Päivystysajan puhelinpalvelu on maksullinen. Kunnaneläinlääkärit noudattavat kunnaneläinlääkäritaksaa eläinlääkäripalveluissa.

12 VIESTINTÄ

Viestinnän toteuttamisessa noudatetaan Siun soten viestinnästä annettuja ohjeita ja yleisiä periaatteita (ohje Siun sote -konsernin viestintäpolitiikka). Lainsäädännössä mainittu omaan substanssiin kuuluva viestintä kuuluu olennaisena osana kaikille viranhaltijoille. Se viestii joka asiasta tietää periaatteella. Viestintään kuuluu asiakaspalvelu, tiedotus, kohderyhmien neuvonta ja opastus. Erityistilanteissa viestinnän toteuttamisessa otetaan käyttöön Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelman mukainen tiedottaminen. Ympäristöterveydenhuollon johtaja on tavoitettavissa 24/7. Häiriötilanteissa hän on yhteydessä ympäristöterveydenhuollon muuhun henkilöstöön.

Tiimien sisäinen viestintä kuvataan tiimien pelisäännöissä. Sisäiseen viestintään käytetään Teamsia, sisäisiä kokouksia ja keskusteluja, sähköpostia, puhelinta ja WhatsAppia. Lisäksi käytössä on VIRVE-puhelimia sekä terveysvalvonnassa että eläinlääkintähuollossa.

Eläinlääkintähuollon tiedottamisesta vastaa ympäristöterveydenhuollon johtaja. Normaalioloissa kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit voivat antaa toimialaansa koskevia tietoja tiedotusvälineille ja yleisölle. Lakisääteisesti vastustettavien eläintautien osalta tiedotusvastuu on Ruokavirastolla tai läänineläinlääkärillä.

Valvonnan näkyvyyttä edistetään käyttämällä aktiivisesti viestintäkanavana sosiaalista mediaa. Tarpeen mukaan käytetään edelleen myös perinteisiä mediatiedotteita.

Uusien henkilöiden (vakituiset ja sijaiset) perehdyttämisessä käytetään Sun soten yhteisiä perehdytysuunnitelmia sekä terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjeita.

Asiakaspalautteita kerätään eläinlääkärin vastaanotoilla olevien palautelaitteiden avulla. Siun sotelle tulee vuonna 2023 uusi asiakaspalautejärjestelmä, jossa myös ympäristöterveydenhuolto on mukana.

13 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan vähintään seuraavien tekijöiden osalta:

- tarkastusten ja näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin

- suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus
- valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen
- voimavarat ja valvonnan tehokkuus
- toiminnan kehittämistarpeet.

Toteutunutta valvontaa verrataan valvontasuunnitelmaan vuosittain. Arvioinnissa tarkastellaan, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja siten suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet. Valvonnan kattavuus arvioidaan valvontakohdetyypeittäin. Tarvittaessa kerrotaan syyt tai perustelut mahdollisten toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta (vertaa vaikuttavuus) tai mahdolliset poikkeamat sekä mainitaan mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä (esim. päätökset, resurssitarpeet, toiminnan muuttuminen, painopisteiden tarkentaminen), jotta tavoitteisiin päästäisiin seuraavalla tarkastelujaksolla.

Arviointimenetelmiä kehitetään tietojärjestelmien kehittämisen yhteydessä niin, että ne ovat kiinteä osa yksikön tietojärjestelmiä (yhden kirjauksen periaate). Toteutumista käsitellään elintarvike-, terveydensuojelu- ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatiimeissä. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi hyväksytään Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaostossa.

Eläinlääkintähuollon suunnitelma hyväksytään ympäristöterveydenhuollon jaostossa osana ympäristöterveydenhuollon yhteistä valvontasuunnitelmaa. Suunnitelman päivitystarve arvioidaan vuosittain ja suunnitelma päivitetään vähintään kolmen vuoden välein. Päivitetty suunnitelma toimitetaan aluehallintovirastolle. Suunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain toimintavuoden päätyttyä. Arviointiraportti käsitellään ympäristöterveydenhuollon jaostossa osana yhteisen valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia. Raportti lähetetään aluehallintovirastolle maaliskuun loppuun mennessä.

Seuranta hyödynnetään valvonnan kehittämisessä ja valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa sekä valvontasuunnitelman päivittämisessä.

14 RAPORTOINTI

Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaoston hyväksymä Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden valvontasuunnitelma vuosille 2020-2024 lähetetään tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastolle.

Ympäristöterveydenhuollon jaostossa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Elintarvikevalvonnan ja -tutkimuksen tiedot raportoidaan vuosittain Ruokaviraston edellyttämällä tavalla.

EU-vesilaitosten ja ns. EU-uimarantojen näyte- ja laatu tiedot raportoidaan vuosittain keskusvirastojen edellyttämällä tavalla.

Keskushallinnon valtakunnallisista sekä aluehallintoviraston alueellisista valvontaprojekteista raportoidaan kunkin valvontaprojektin yhteydessä annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Tarkastuksia, sairaskäyntejä, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja ilmoitetaan pyydettyä sekä lainsäädännön vaatimusten mukaisesti keskushallinnolle ja aluehallintovirastolle.

15 VALVONTASUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN

Tämä valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain siten, että suunnitelma saadaan Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaoston hyväksyttäväksi ennen vuoden loppua. Päivitystyö aloitetaan heti kun valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat on saatu valvontayksikköön. Valvontasuunnitelman vuosittaisissa päivityksissä tehtävät muutokset kirjataan liitteeseen 5.

Päivitys tarkistetaan elintarvike-, eläinlääkintähuolto- ja terveydensuojelutiimin kokouksissa.

16 ELINTARVIKELAIN VALVONTA VUOSINA 2020 – 2024

16.1 Tarkastusten sisällön määrittely

Elintarvikevalvonnan tarkastukset perustuvat EU-säädöksiin, elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin sekä Ruokaviraston ohjeisiin. Lisäksi valvonnassa hyödynnetään Ruokaviraston ekstranettiä Pikantti sekä LaatuNettiä.

Suunnitelmalliset tarkastukset tehdään Oiva-järjestelmällä. Tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa. Tarkastus voidaan toteuttaa myös asiakirjatarkastuksena tarkastajan virkapaikalla. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastuksia ja käytetään elintarvikelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja (kohta 16.3.2). Seurantatarkastuskäynti voidaan korvata toimijan kirjallisella vakuutuksella, valokuvilla tai videotallenteilla.

Tarvittaessa tarkastajat tekevät myös Oiva-järjestelmän ulkopuolisia tarkastuksia. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan toimijalle tai tämän edustajalle. Tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää.

Tarkastaja voi sopia elintarvikealan toimijan tai tämän edustajan kanssa neuvottelutilaisuudesta. Neuvottelussa käydään läpi esim. toiminnassa tapahtuvia muutoksia ja omavalvontasuunnitelman päivitystä, keskustellaan tarkastusten yhteydessä havaittujen epäkohtien korjaamistavoista ja -aikatauluista, annetaan toimijalle ohjeita ja neuvoja sekä tarvittaessa keskustellaan viranomaisen jatkotoimenpiteistä ja neuvotellaan niihin liittyvistä määräajoista. Neuvottelusta laaditaan muistio, joka toimitetaan toimijalle tai tämän edustajalle.

Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi valvontakohteista otetaan näytteitä tarkastajan riskinarviointiin perustuen. Näytteenotto voidaan toteuttaa myös ennen tarkastuskäyntiä esimerkiksi opastamalla näytteenottoon harjoittelijana toimiva opiskelija tai ostamalla palvelu Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:ltä (katso kohta 10). Tutkimustulokset ja korjaavat toimenpiteet käsitellään varsinaisen viranomaistarkastuksen yhteydessä.

Vienti- ja tuontivalvontaa suoritetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti.

Valvontatiedot raportoidaan VATI-järjestelmään. Suunnitelmallisen valvonnan tulokset julkaistaan Oiva-järjestelmällä.

16.2 Suunnitelmallinen valvonta

16.2.1 Valvonnan tavoitteet ja painopisteet

Valvontasuunnitelmakauden teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon valvonnan yleiset periaatteet ja tavoitteet sekä Ruokaviraston erityisesti asettamat painopisteet.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

16.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely, valvontakohdetietojen päivittäminen ja riskinarviointi

Hyväksymismenettelyä edellyttävissä valvontakohteissa suoritetaan tarkastus ennen hyväksymispäätöksen tekoa. Hyväksymispäätös tehdään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksynnän jälkeen valvontakohteet kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Elintarvikehuoneistoilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Alustavaan riskinarviointiin perustuen kohteen ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan viimeistään kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta.

Elintarvikelain 8-11 ja 13 §:n mukaisista huoneistoista, joista ei ole tehty hyväksymishakemusta tai ilmoitusta, kehoitetaan tekemään hakemus tai ilmoitus. Hyväksynnän tai todistuksen antamisen jälkeen valvontakohteet kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan sekä tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta säännöllisen valvonnan piiriin.

Valvontakohdetiedot sekä tarkastajan paikallistuntemuksen ja Ruokaviraston ohjeistuksen perusteella määritelty tarkastustiheys kirjataan VATI-järjestelmään.

Valvontakohteiden riskinarviointia ja tietojen päivittämistä suoritetaan tarkastusten yhteydessä.

16.2.3 Vuosittain tehtävä suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

16.2.4 Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä valvonta

Varaudutaan osallistumaan Ruokaviraston vuosittaisiin valvontatoimenpiteisiin, jotka on esitetty liitteessä 2.

Muiden valvontapyyntöjen käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

16.2.5 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

Viranomaisnäytteenotto- ja tutkimussuunnitelma sisältää vuosittain riskinarviointiin perustuen otettavat valvontanäytteet kohdetyypeittäin. Kohdetyyppejä, näytteiden määriä, näytteenottotiheyksiä ja näytteistä tehtäviä tutkimuksia määriteltäessä on otettu huomioon valvontakohteiden toiminnan laatu ja laajuus sekä toimintaolosuhteet ja omavalvonnan toimivuus (Komission asetus (EY) 2073/2005, Ruokaviraston ohje 4095/04.02.00.01/2020/4) Lisäksi suunnitelmaan on sisällytetty valvontayksikön omat tutkimushankkeet.

Viranomaisnäytteitä (vov) otetaan lainsäädännön määräämän näytteenoton ja tutkimusten varmistamiseksi, epäiltäessä tuotteiden turvallisuutta sekä valvontayksikön omien tutkimushankkeiden toteuttamiseksi.

Mikäli toimija ei ole tutkinut tuotantoympäristöään ja tuotteitaan omavalvontansa mukaisesti, viranomainen ottaa omavalvonnan valvontanäytteitä (ovv) toimijan kustannuksella.

Tutkimustulokset lähetetään toimijalle suoraan laboratorion kautta. Raja-arvojen ylittyessä tarkastaja on yhteydessä toimijaan. Selvitetään, mistä raja-arvojen ylitykset johtuvat ja sovitaan korjaustoimenpiteet. Toimijaa ohjeistetaan ottamaan uusintänäytteet ja pyydetään lähettämään tutkimustulokset tarkastajalle.

Vuosittaiset elintarvikkeiden viranomaisnäytteet 2020 - 2024 (liite 3).

16.2.5.1 Valvontayksikön omat tutkimushankkeet

Valvontayksikön omat tutkimushankkeet on esitetty liitteissä 2 ja 3.

16.2.5.2 Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä näytteenotto

Varaudutaan osallistumaan Ruokaviraston valvontatoimenpiteisiin sisältyvään näytteenottoon (liitteet 2 ja 3).

Muiden näytteenottopyyntöjen käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

16.3 Muu valvonta

16.3.1 Häiriötilanteet, asiakasvalitukset ja takaisinvedot

Ruokamyrkytysten, elintarvike-epidemioiden ja muiden häiriötilanteiden käsittely ja selvitystyö aloitetaan häiriötilannesuunnitelman mukaisesti heti, kun asia on saatu tiedoksi.

Asiakasvalitukset käsitellään viivytyksettä.

Takaisinvetotilanteessa toimijaa ohjeistetaan tekemään tiedottaminen toimijan omalla kustannuksellaan.

16.3.2 Hallinnolliset pakkokeinot (Elintarvikelaki (297/2021) luku 9)

Hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä on laadittu valvontayksikön yhteiset, elintarviketiimissä hyväksytyt menettelytavat. Menettelytapaohjeessa on linkit Ruokaviraston ohjeisiin (16044 ja 3761/04.02.00.01/2020/3).

16.3.3 Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jäävät valvontakohteet

Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jääviä valvontakohteita valvotaan valitusten perusteella tai muutoin tarvittaessa sekä terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä.

16.3.4 Elintarvikevalvontaan liittyvä muu työ

Elintarvikevalvontaan liittyvää muuta työtä tehdään valmentamalla toimijoita sekä luomalla yhteistyökäytäntöjä yrittäjien, järjestöjen, oppilaitosten ja toisten viranomaisten kanssa. Alueellisen valmiuden kehittämiseksi toimitaan Pohjois-Karjalan alueellisissa valmiusryhmissä, Siun soten valmiustyöryhmässä ja kuntien valmiussuunnitelmien mukaisissa kuntien johtoryhmissä. Kuntien epidemiaselvitystyöryhmät kokoontuvat vähintään kerran vuodessa paikallisen terveystarkastajan koollekutsumana.

Toimijoita tiedotetaan sekä keskitetysti että tarkastusten yhteydessä mm. merkittävistä lainsäädäntömuutoksista ja Ruokaviraston ohjeista. Tavoitteena on järjestää vuosittain vähintään yksi koulutustilaisuus eri valvontakohdetyyppien toimijoille (liite 2). Elintarvikevalvonnan ajankohtaisista asioista tiedotetaan mm. Siun Soten verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden viennin valvonta suoritetaan muun suunnitelmallisen valvonnan lisäksi kunkin vientimaan vaatimusten mukaisesti.

17 TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTA VUOSINA 2020 – 2024

17.1 Tarkastusten tavoitteet

Terveydensuojelulain mukaisen valvontatarkastuksen tavoitteena on:

- ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa (terveydensuojelu).
- selvittää terveysvaaran tai -haitan esiintyminen eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista terveyshaitta voi syntyä
- antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset ja määräykset
- suorittaa aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti myös mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.
- suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet on esitetty liitteessä 2

17.2 Tarkastusten sisällön määrittely

Terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset kohdentuvat tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin sekä asiakirjoihin. Tarkastus voidaan rajata kohteessa vain tiettyyn toimintoon tai asiaan.

Tarkastuksissa kiinnitetään huomiota mm. sisäilman laatuun, sisäilman radonpitoisuuteen, huoneilman lämpötilaan, siisteyteen, ilmanvaihdon riittävyteen, toimijan omavalvontaan sekä normaaliolojen häiriötilanteiden varautumissuunnitelmiin ja -ohjeisiin.

Tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä valvontakohteessa paikan päällä käyntiä, voidaan tehdä asiakirjatarkastus.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastuskertomukset tehdään pääsääntöisesti VATI-lomakkeita käyttäen. Tarkastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen sekä tarvittaessa toimijalle yleensä suoraan järjestelmästä. Samalla valvontatiedot kirjautuvat VATI-järjestelmään. Koska tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä, tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastus. Valvonnassa hyödynnetään LaatuNettiä, Valviran ympäristöterveydenhuollon laatuja järjestelmää (terveydensuojelun valvontaohjeistoa), Valviran ekstranettiä (<https://yth.sttv.fi/public>), Valviran ohjeita, asianomaisia RT-kortteja sekä valvontayksikössä laadittuja ohjeita.

17.3 Suunnitelmallinen valvonta

17.3.1 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet ja niiden riskinarviointi

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojeluviranomainen tekee hakemusta koskevan päätöksen tai antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, jolloin toiminta pääosin tulee suunnitelmallisen valvonnan kohteeksi. Myös ne terveydensuojelulain mukaiset toiminnot, jotka eivät ole olleet ilmoitusvelvollisuuden piirissä tai joilta ei ole edellytetty hyväksyntää (talousvettä toimittava laitos) ennen nykyistä terveydensuojelulakia, kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Näiltä kohteilta on perusteltua vaatia ilmoitus tai hakemus, mikäli esim. toiminnanharjoittaja vaihtuu tai tiloissa ja/tai toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia.

Alustavaan riskinarviointiin perustuen kohteen ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan viimeistään kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta.

Terveydensuojelulain muutosten (942/2016, 1187/2021) myötä sekä Valviran ohjeistuksen mukaan ilmoitusvelvollisia eivät enää ole:

- eläinten pitoon tarkoitettu rakennus tai aitaus asemakaava-alueella tai muulla vastaavalla alueella
- bingohallit, pelisalit ja -kasinot, tanssisalit ja -lavat
- kirkot, merimieskirkot sekä muut uskonnollisten yhdistysten tilat
- luentosalit ja auditoriot muualla kuin koulujen tai oppilaitosten yhteydessä
- teatterit, elokuvateatterit, ooppera- ja konserttisalit, sirkukset, baletti- ja juhlahuoneistot sekä muut esityksiin ja tapahtumiin tarkoitetut sisätilat
- muut kokoontumis- ja juhlahuoneistot kerhotiloja lukuun ottamatta
- työtilat asuinrakennuksessa tai alueella, jossa on asuinhuoneistoja
- parturi- ja kampaamotoiminta, kauneudenhoitopalvelut ilman erillistä liiketilaa
- hautausmaat, yksityiset hautapaikat ja eläinten hautausmaat
- työ- ja toimintakeskukset, päivätoiminta, aikuisten päivähoido

Näiden kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella.

Suunnitelmallisen valvonnan kohteiden riskinarviointi on tehty toimintatyypeittäin. Tarkastustiheydet noudattavat pääsääntöisesti Valviran ohjeistusta. Valvontayksikön riskinarvioinnin mukaiset tarkastukset keskimäärin/kohde/ vuosi on esitetty liitteessä 1. Kohdekohtainen riskinarviointi on tehty ja näkyy VATI-järjestelmässä. Perustelut tarkastustiheyden muutoksille merkitään VATI-järjestelmään.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet 2020-2024 (liite 2).

17.3.2 Terveydensuojelun painopistealueet 2020 - 2024

Ohjelmakauden 2020–2024 teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen.

17.3.2.1 Omavalvonnan tukeminen

- Elinympäristöön vaikuttavan toiminnanharjoittajan on tunnistettava toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seurattava niihin vaikuttavia tekijöitä (omavalvonta).
- Tarkastusten yhteydessä pyydetään toimijaa selvittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja millaisia riskinhallintakeinoja on otettu käyttöön.
- Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveyshaittojen syntymiseen.
- Valvontayksikössä on valmisteilla omavalvontamalleja toiminnanharjoittajille.
- Talousveden turvallisen laadun perusteena on toimijan omavalvonta.
- Vesilaitosten riskinarvioinnit laaditaan yhteistyössä vesilaitosten kanssa.
- Valvontatutkimusohjelmat päivitetään yhteistyössä vesilaitosten kanssa.

17.3.2.2 Elinympäristöterveyden edistäminen

Kunnan eri viranomaisilla tulisi olla käytettävissään riittävästi tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista.

Valvonnassa huomioidaan Pohjois-Karjalan hyvinvointistrategian toimintasuunnitelma, jonka ympäristöterveydenhuollon toimialaan kuuluvia tavoitteita pyritään edistämään.

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys on tehnyt ja tekee edelleen yhteistyötä mm. pelastuslaitoksen, koulutuskuntayhtymä Riverian kiinteistöpalvelualan (puhtaus), AVI:n työsuojelun ja sosiaalipalveluiden sekä Siun soten kanssa mm. koulutusten muodossa sekä omissa hankkeissaan. Valvontahankkeissa hyödynnetään eri yhteistyötahojen asiantuntemusta. Tietoa valvontayksiköstä on viety sidosryhmille (esim. kunnat, aluehallintovirastot) mm. terveystarkastajien kautta. Pyydettyä annetaan lausuntoja mm. kaava- ja ympäristölupa-asioissa. Lausuntojen kautta tuodaan terveydensuojelun näkökulmaa esim. maankäytön suunnitteluun. Ympäristöterveyden ajankohtaisista asioista tiedotetaan yleisöä mm. Siun Soten verkkosivuilla sekä sosiaalisessa mediassa.

Pohjois-Karjalan alueellisissa valmiusryhmissä on mukana paikallinen terveystarkastaja, lisäksi toimitaan Siun soten valmiustyöryhmässä ja kuntien valmiussuunnitelmien mukaisissa kuntien johtoryhmissä sekä kuntien sisäilmatyöryhmissä. Epidemiaselvitystyöryhmät kutsutaan koolle vuosittain. Häiriötilannesuunnitelmassa on nimetty jokaiseen kuntaan ns. vastuutarkastaja.

Kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan eri tahojen kanssa yhteistyössä joka kolmas vuosi (valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 12 §).

Sisäilmaselvityksissä (mm. koulut, päiväkodit, yksityiset asunnot) hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita sekä Terveet tilat –hanketta. Terveystarkastajista 4 on suorittanut RTA-tutkinnon.

Häiriötilannesuunnitelmat sovitetaan yhteen vesilaitosten häiriötilannesuunnitelmien kanssa. Vesilaitosten kanssa tehdään yhteistyötä myös harjoitusten ja koulutusten muodossa.

Yhteistyössä Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kanssa on suunnitteilla koulutuksia alueen vesilaitoksille seudullisesti ja maakunnallisesti.

Talousvesiasetuksen (1352/2015) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on huolehdittava, että kunnan alueella olevat kotitaloudet, joita ei ole liitetty talousvettä toimittavan laitoksen vesijohtoon, saavat riittävästi tietoa alueensa talousveden laadusta, siihen mahdollisesti liittyvistä terveyshaitoista sekä haittojen poistamismahdollisuuksista. Maakunnan alueelta on saatu hyvin tietoa yksityiskaivovesien laadusta vuosien mittaan ja tietoa kertyy edelleen. Saadun tiedon perusteella ei ole voitu osoittaa tiettyjä alueita, joiden pohjaveden laadulla olisi erityistä merkitystä veden käyttäjien terveyteen. Alueen kaivovesissä on tavanomaisia ja usein kaivokohtaisia veden laadun virheitä, kuten mikrobeja, rautaa, mangaania, typpiyhdisteitä ym. Näistä laatuvirheistä ja muista kaivoveden tutkimiseen liittyvistä asioista jaetaan tietoa mm. yksikön verkkosivuilla.

Siun soten neuvoloita muistutetaan, että oman kaivon varassa olevia lapsiperheitä kehoitettaisiin tutkituttamaan kaivoveden laatu, erityisesti veden nitraattipitoisuus, jolla voi olla merkitystä pienten lasten terveyteen.

17.3.3 Valvontayksikön omat valvontahankkeet

Vuonna 2023 saatetaan loppuun Tehostetun palveluasumisen valvonnan vaikuttavuus –jatkovalvontahanke, jolla pyritään saamaan tietoa vuoden 2018 hankkeen vaikuttavuudesta. Hanke on yhteinen elintarvikevalvonnan kanssa.

Vuonna 2023 toteutetaan uimahallien ja kylpylöiden hygieniahanke. Hankkeesta on mahdollista tehdä opinnäytetyö. (Näytteet, Liite 3)

Kesken vuotta 2023 mahdolliset suunniteltavien projektien/hankkeiden tarkastukset voidaan tarvittaessa toteuttaa suunnitelmallisena valvontana.

17.3.4 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

Valvonta tukeutuu näytteenottoon ja näytteiden analysointiin TsL:n 49 a §:n mukaisissa laboratorioissa. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät tarvittavat talous- ja uimavesien näytemäärät ja niistä tehtävät tutkimukset. Muu näytteenotto perustuu riskinarviointiin ja valvontaa suorittavan viranomaisen harkintaan.

Osa toimijoista huolehtii itse näytteenotosta, muiden toimijoiden osalta terveystarkastajat ottavat näytteet. Kunkin laitoksen valvoja varmistaa käytännössä, että näytteenottaja tuntee näytteenoton periaatteet. Viranomaisnäytteinä otetaan vuosittain n. 450 talousvesinäytettä, n. 300 allasvesinäytettä sekä n. 200 näytettä uimarantavesistä.

Tutkimustulokset toimitetaan laboratoriosta suoraan toimijalle sekä näytteenottajalle. Tällä hetkellä osa tuloksista siirtyy sähköisesti suoraan VATI-järjestelmään.

Häiriötilanteissa toimitaan häiriötilannesuunnitelman mukaan. Virka-ajan ulkopuolella laboratoriolla on käytössä päivystyspuhelinnumero.

17.3.4.1 Talousvesi

Talousveden osalta näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan vesilaitoskohtaisten valvontatutkimusohjelmien mukaisesti, seuraavia säädöksiä noudattaen:

- STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

Elintarvikehuoneistojen, päiväkotien, koulujen yms. kohteiden, jotka käyttävät talousvetenä oman kaivonsa vettä osana julkista tai kaupallista toimintaa, talousveden laatua valvotaan tapauskohtaisesti joko ison tai pienen talousvesiasetuksen (1352/2015 tai 401/2001) mukaisesti.

17.3.4.2 Uima-allasvesi

Uima-allasvesien osalta näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan kohdekohtaisten näytteenottosuunnitelmien mukaisesti, seuraavaa säädöstä noudattaen:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista

17.3.4.3 Uimarantavesi

Isojen uimarantojen osalta uimarantavesien näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan STM:n asetuksen 177/2008 mukaisesti.

Muiden yleisten uimarantojen osalta uimarantavesien näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan STM:n asetuksen 354/2008 mukaisesti.

17.3.4.4 Muut näytteet

Muuta suunnitelmalliseen valvontaan liittyvää näytteenottoa toteutetaan tarvittaessa projektiluonteisesti riskinarviointia varten. Pintapuhtausnäytteitä voidaan ottaa mm. seuraavista kohteista:

- saunat, pesu- ja wc-tilat
- kauneushoitoloiden ja muiden ihonkäsittelyhuoneistojen välineet ja tekstiilit

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet 2020 – 2024 (liite 2).

17.4 Muu valvonta

17.4.1 Häiriötilanteiden ja asiakasvalitusten käsittely

Vesiepidemioiden sekä muiden häiriötilanteiden käsittely ja selvitystyö aloitetaan heti niiden tultua ilmi häiriötilannesuunnitelman mukaisesti.

Asiakasvalitusten käsittely aloitetaan viivytyksettä.

17.4.2 Asumisterveysasioiden käsittely

- Asuntotarkastuksia tehdään pyydettyäessä terveyshaittojen selvittämiseksi ja poistamiseksi.
- Asuntotarkastukset liittyvät sisäilman laatuun, home- ja kosteushaittoihin, meluhaittoihin, asuntojen likaisuuteen tai huonokuntoisuuteen, ilmanvaihdon puutteellisuuteen, kylmyyteen ja hajuihin.
- Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka saatetaan tiedoksi asukkaalle sekä asunnon omistajalle.
- Todettujen epäkohtien poistamiseksi annetaan tarpeellisia korjauskehotuksia ja käytetään muita lain mukaisia keinoja terveyshaittojen poistamiseksi.
- Kuntalaisille ja kiinteistöjen omistajille annetaan neuvontaa ja ohjausta asumisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Neuvonta on pääasiassa puhelinneuvontaa asiakkaiden yhteydenottoihin liittyen.
- Sisäilmaselvityksissä käytetään tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita.

17.4.3 Kansainväliset laivatarkastukset

Valvira on päättänyt, että tiettyjen suomalaisten kaupunkien satamissa tehdään Maailman terveysjärjestön (WHO) kansainvälisen terveyssäännösten (IHR 2005) mukaisia tarkastuksia aluksilla. Siun soten alueella tällainen satama on Joensuussa. Terveystarkastajat tekevät tarkastukset ja antavat todistukset toimialueellaan aluksen saniteettitoimenpiteistä tai saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta. Laivatarkastukset kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

18 TUPAKKALAIN VALVONTA VUOSINA 2020 – 2024

18.1 Tarkastusten sisällön määrittely

18.1.1 Tarkastusten tavoitteet

Tupakkalain mukaisen valvontatarkastuksen tavoite on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen lainmukaisuus. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, säännösten vastainen toiminta kielletään sekä asetetaan määräaika, jonka kuluessa tällainen toiminta on lopetettava.

Tupakoinnin aiheuttamia haittoja ehkäistään parhaiten rajoittamalla uusien tupakoitsijoiden määrää. Käytännössä tupakoinnin aloittaminen ja tupakoinnin muodostuminen säännölliseksi tavaksi tapahtuu melko nuorena, jo ennen kuin on saavutettu tupakan ostamiseen oikeuttava ikä. Juuri tässä vaiheessa on ennaltaehkäisevillä toimilla eniten terveyttä edistävä kokonaisvaikutus. Tupakkalain säännöllinen valvonta ehkäisee nuorten tupakointia vaikuttamalla tupakan saatavuuteen ja kysyntään sekä tehostaa nuorison tupakoinnin rajoittamiseksi asetettujen tupakointikieltojen valvontaa.

18.1.2 Tarkastusten sisällön yleinen määrittely

Tarkastus kohdistetaan tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Tarkastus pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastuksesta laaditaan VATI:ssa tarkastuskertomus, joka toimitetaan tiedoksi tarkastuskohteelle sekä tarvittaessa muille viranomaisille. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastus.

18.2 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1.

Suunnitelmallinen valvonta pohjautuu valtakunnallisen valvontaohjelman painopistealueisiin (liite 2).

Tupakkavalvonnan teemana vuosien 2020 - 2024 aikana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö.

18.2.1 Omavalvonnan tukeminen

Tupakkalain valvonta tukeutuu viranomaisvalvonnan lisäksi toiminnanharjoittajien omavalvontaan. Omavalvonta on elinkeinonharjoittajille pakollista. Vuosina 2020-2024 kiinnitetään huomiota omavalvonnan laatuun keskustelemalla tarkastuksen yhteydessä henkilökunnan kanssa omavalvonnan toimivuudesta. Painopisteen tavoitteena on auttaa parantamaan toiminnanharjoittajien omavalvonnan laatua, lisätä valvonnan näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä edistää valvontakohteista tehtävää riskinarviointia.

18.2.2 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa

Eri tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa myös tupakoinnin vähentämisessä. Osallistumme ehkäisevää päihdetyötä kunnassa tai seudulla harjoittavien tahojen toimintaan. Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

18.2.3 Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin tulivat vaiheittain 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunniste. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Vähittäismyyntipakkausten uusien pakollisten merkintöjen tarkoituksena on ehkäistä tupakkatuotteiden laitonta kauppaa.

18.2.4 Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta

Vuosina 2022–2024 toteutetaan ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teemaa yhdenmukaisesta valvonnasta ja yhteistyöstä keskittymällä valvonnassa niihin osa-alueisiin, joissa kunnilla ja Valviralla on päällekkäistä valvontatoimivaltaa. Toteutuminen tarkentuu myöhemmin Valviran julkaisemien valvontaohjeiden mukaisesti.

18.2.5 Muutokset tupakkalakiin 1.1.2022 alkaen

Valvonnassa huomioidaan 1.1.2022 voimaan tulleet muutokset:

Tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltä laajennetaan koskemaan kaikkia tupakkatuotteita.

- Tupakointi kielletään leikkikentillä ja yleisillä uimarannoilla.

18.3 Muu valvonta

18.3.1 Yllättävät valvontatapaukset

Esimerkiksi alaikäisille koskevaa myyntiä, mainontaa, laitonta kauppaa, esilläpitoa tai tupakointikieltojen rikkomista koskevat valitukset.

18.3.2 Lupakäsittelyt ja neuvonta

Vähittäismyyntilupien käsittely ja neuvonnan antaminen.

18.3.3 Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Tupakkalain myynnin ja mainonnan valvontaan ei yleensä liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista.

18.3.4 Asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemukset

Tupakointikieltohakemusten käsittely ja neuvonnan antaminen.

19 LÄÄKELAIN VALVONTA VUOSINA 2020-2024

19.1 Suunnitelmallinen valvonta

Kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä (Läkelaki (395/1987) 54 c §).

Fimea ei ole valmistellut valtakunnallista lääkelain valvontaohjelmaa. Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys toteuttaa nikotiinivalmisteiden myyntipaikkojen tarkastukset muun valvonnan yhteydessä.

Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

19.2 Muu valvonta

19.2.1 Yllättävät valvontatapaukset

Esimerkiksi alaikäisille myyntiä koskevat valitukset.

19.2.2 Lupakäsittelyt ja neuvonta

Vähittäismyyntilupien käsittely ja neuvonnan antaminen.

19.2.3 Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen

Läkelain myynnin valvontaan ei yleensä liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista.

20 KUNNALLINEN SUUNNITELMA ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA JA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA

20.1 Painopistealueet

Eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) mukaan kuntien eläinlääkintähuollon painopistealueet vuodelle 2023 ovat:

- ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto
  - ELTE1-osion (eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta) käyttöön kouluttautuminen ja käyttöönotto
  - ELTE2-osion (eläinlääkkeiden käyttötiedon keruu) käyttöön kouluttautuminen ja käyttöön vakiinnuttaminen
- ELSU-tietojärjestelmän käyttöönotto (epäilyvalvonta)
- ILMO-tietojärjestelmän (Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimijoiden luvan-, hyväksynnän- ja ilmoituksenvaraiset toiminnot ja rekisteröinnit, kouluttautuminen ja käyttöönotto kuntia koskevin osin)
- Pandemiavalmiuden kehittäminen - koronapandemian opit elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa: otetaan käyttöön sovitut toimintamallit
- EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön sekä muun eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön vaatimusten käytännön toteutus ja vakiinnuttaminen
- EU:n eläinlääkeasetuksen tammikuussa 2022 alkavaan soveltamiseen valmistautuminen: osallistutaan aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin
- Eläinten hyvinvointilain toimeenpano: aloitetaan uusien vaatimusten toteutus
- Eläinlääkintähuoltolain toimeenpano: osallistutaan koulutuksiin, käyttöönotto (aikataulu epävarma)
- Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopisteiden jatkaminen
- Kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta: valvonnan toteutus
- Mikäli aluehallintovirasto toteuttaa alueellisen painopisteen, siihen osallistutaan

Oma painopistealue:

- Epäilyyn perustuvan eläinsuojeluvalvonnan tehostaminen kunnissa: eläinsuojelutapausten pitkittymisen ehkäisy
- Lakisääteisten eläinlääkäripalvelujen laadun ja saatavuuden varmistaminen
- Tuotantoeläinten terveydenhuollon palveluiden vahvistaminen palvelutarvetta vastaavaksi panostamalla henkilöstön koulutukseen ja työjärjestelyihin

20.2 Valvonnan toimeenpano

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa (tuleva eläinten hyvinvointilaki), eläinten lääkitsemislaissa sekä sivutuotelainsäädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla

määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä alueellisen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman mukaisesti (EiHL 15§).

20.2.1 Eläinten terveyden valvonta

20.2.2 Eläintautivalmius

Aluehallintovirasto suunnittelee, ohjaa ja toteuttaa eläintautien vastustamista toimialueellaan. Aluehallintovirasto ylläpitää toimialueensa eläintautivalmiutta ja laatii toimialuettaan koskevia valmiussuunnitelmia eläintautien varalta.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden osalta poikkeustilanteiden eläinlääkintähuolto on selostettu ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmassa. Yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreistä viisi on Ruokaviraston nimeämiä valmiuseläinlääkäreitä. Eläintautiepidemian uhatessa, eläintautivalvontaan liittyvien valmiusharjoitusten ajaksi tai muusta syystä tapahtuvaa tehostettua valvontaa käynnistettäessä valmiuseläinlääkärit siirtyvät eläintautivalvontaan ja heidän normaalit työtehtävänsä siirretään kokonaan tai osittain muille eläinlääkäreille. Tehtävät priorisoidaan ja tarvittaessa jätetään kiireettömiä tehtäviä odottamaan.

Aluehallintovirasto ja Ruokavirasto ohjaavat eläintautien vastustamiseen liittyvää toimintaa. Ruokavirasto järjestää valmiuseläinlääkäreille tehtävän edellyttämää täydennyskoulutusta säännöllisesti.

Vuonna 2023 Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys ottaa pandemiatilanteen oman toiminnan arvioinnin jälkeen sovitut toimintamallit käyttöön (**painopistealue**).

20.2.3 Eläintautiepäilyt ja -tapaukset ja eläintautien ilmoittaminen

Valtakunnallisena tavoitteena on salmonella- ja tilarehustamopainopisteiden jatkaminen (**painopiste**).

Kunnan- tai läänineläinlääkäri tutkii viipymättä eläimen, jossa epäillään vastustettavaa tai uutta vakavaa eläintautia ja arvioi, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Epäilyn kynnyks on syytä pitää riittävän alhaisena, koska Suomen hyvä eläintautitilanne saattaa erityisesti lisääntyvän kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi muuttua nopeasti. Päätöksen siitä, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily, tekee aluehallintovirasto. Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily, aluehallintovirasto voi antaa pitopaikalle välttämättömiä toimenpiteitä koskevan päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Eläintautitilanteessa aluehallintoviraston on varmistettava toimenpiteet tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi, taudin alkuperän ja levinneisyyden selvittäminen ja tapauksen jälkihoito sekä yhteistyö elinkeinon kanssa vahinkojen minimoimiseksi ja uusien tartuntojen torjumiseksi.

Jos kunnaneläinlääkäri epäilee tai toteaa eläimellä olevan eläintautilain (76/2021) luetteloitu tauti, uusi tauti tai muu ilmoitettava eläintauti taikka jos hän vastaanottaa eläintautilain 19 tai 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen,

hänen on ilmoitettava asiasta aluehallintovirastolle. Ilmoitus toimitetaan viipymättä myös ympäristöterveydenhuollon johtajalle. Lisäksi kunnaneläinlääkäriin on kuukausittain toimitettava aluehallintovirastolle yhteenveto kaikista virka-alueellaan todetuista luetteloiduista taudeista, uusista taudeista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista. Yhteenvetoon ei kuitenkaan tarvitse merkitä tietoja, jotka on talletettu Ruokaviraston käytössä olevaan tietojärjestelmään.

Osa eläintaudeista voi tarttua myös ihmisiin tai ihmisistä eläimiin. Kunnaneläinlääkäriin on ilmoitettava asianomaiselle kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sellaisista eläintaudeista, joista voi aiheutua vaaraa ihmisten terveydelle. Ilmoitus toimitetaan viipymättä myös ympäristöterveydenhuollon johtajalle.

Yhteyshenkilöt:

- Päivystävän läänineläinlääkäriin yhteystiedot saa virka-ajan ulkopuolella numerosta 0295 204 658.
- Ympäristöterveydenhuollon johtajan tavoittaa virkapuhelimesta p 013 330 8206.
- Kuntien tartuntatautiin johtoryhmän (epidemiaselvitystyöryhmän) yhteystiedot löytyvät häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelmista.

EU:n eläinterveysäännöstö (AHL) tuli sovellettavaksi 21.4.2021 alkaen. Muutos on laaja, vaikuttaen muun muassa joidenkin tautien luokitteluun, ja sisältää kokonaan uuden luokittelujärjestelmän käyttöönoton. Sekä viranomaisia että toimijoita koskevat toiminnan vaatimukset muuttuvat joiltain osin. Vuoden 2023 aikana lainsäädännön toimeenpanon ohjeistusta ja koulutuksia jatketaan niin Ruokaviraston kuin aluehallintovirastojen toimesta. Vuonna 2023 **painopisteenä** on uuden lainsäädännön vaatimusten käytännön toteuttaminen.

20.2.4 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkkailu

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkkailun vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tuottavia tai raakamaitoa luovuttavia nautojen pitopaikkoja koskee **pakollinen salmonellatarkkailu**. Pitopaikat voivat liittyä **vapaaehtoiseen terveystarkkailuun** lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta. (Vna 838/2013). Myös siipikarjan vientilaitoksilla on toteutettava erillistä terveystarkkailu- ja näytteenotto-ohjelmaa.

20.2.4.1 Maedi-visna ja CAE

Yhteistoiminta-alueella on 10 lammastilaa, jotka ovat liittyneet vapaaehtoiseen terveystarkkailuun maedi-visnan ja CAE:n varalta. Näytteiden oton ja tarkastukset suorittavat ko. tiloja hoitavat kunnaneläinlääkärit.

20.2.4.2 Pakollinen salmonellatarkkailu

Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tuottavia tai raakamaitoa luovuttavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellatarkkailu.

Pakollinen salmonellavalvonta ei koske ns. kotitarvekanoja /-kalkkunoita, joiden lihaa tai munia ei luovuteta oman talouden ulkopuolelle. Siipikarjan salmonellavalvonnan piiriin kuuluvia pitopaikkoja on kuusi. Valvontaohjelman toteuttamisvastuu kuuluu ensisijaisesti toimijalle itselleen. Paikallinen kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman näytteenoton säädöstenmukaisuutta ja hallinnoi parvista toimitettuja saapumisilmoituksia sekä huolehtii omalta osaltaan pakolliseen terveystarkastukseen liittyvien tilakäyntien toteutumisesta ja välittää terveystarkastuksesta saadut tiedot aluehallintovirastolle ja valvontaeläinlääkärille. Valvontaohjelmaan kuuluvat valvontakäynnit hoitaa paikallinen kunnaneläinlääkäri.

20.2.4.3 Tarhattujen hirvieläinten terveystarkastusohjelma

Alueella ei ole vapaaehtoiseen terveystarkastukseen tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin varalta kuuluvia pitopaikkoja.

20.2.4.4 Vesiviljelylaitosten terveystarkastus

Alueella viisi vesiviljelylaitosta on liittynyt vapaaehtoiseen terveystarkastukseen kalojen BKD:n varalta.

Valvontaeläinlääkäreistä yksi on perehtynyt vesiviljelylaitosten tarkastukseen. Valvontaeläinlääkäri suorittaa tarkastukset ja näytteenotot aluehallintoviraston ohjeistamalla tavalla. Tarkastusten yhteydessä havainnoidaan laitoksen riskejä saada tai levittää eläintauteja ja nämä riskit raportoidaan aluehallintovirastolle tarkastuskertomuksessa.

Tarkastusten tarkoituksena on havainnoida eläimiä ja etsiä tarttuvien kala- tai raputautien oireita sekä tarkastaa että pitopaikan toiminnassa noudatetaan lainsäädäntöä. Olennainen osa tarkastuksesta on kirjanpitoon ja laitoksen omavalvonnan kuvaukseen perehtyminen. Laitosten omavalvonta tarkastetaan ja sitä pyritään kehittämään yhdessä toimijoiden kanssa. Tarkastuksilla käytetään Ruokaviraston tarkastusta varten suunnittelemaa lomaketta, jonka kopion valvontaeläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastoon. Laitostarkastuksissa käytetään Ruokaviraston Vesiviljelylaitosten valvontaopasta.

20.2.5 Muu eläintautivalvonta

20.2.5.1 Eläinnäyttelyt

Kunnaneläinlääkärit tekevät tarkastuksia aluehallintoviraston määräyksestä.

20.2.5.2 Eläinten keinollinen lisääntyminen

Pohjois-Karjalassa on kaksi hyväksyttyä oriasemaa (sperman keräysasemaa) kotimaan kauppaan, joita kunnaneläinlääkäri valvoo kerran kolmessa vuodessa suoritetavilla tarkastuksilla. Tarkastustiheyttä voidaan lisätä, mikäli toiminnassa on poikkeamia. Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden alueella ei ole tietyntausti nautojen alkionsiirtojen lisäksi muita eläinten alkionsiirtoja.

Paikallinen kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioiden keräysryhmiä, alkioiden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne

täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastoon vuosittain.

20.2.5.3 Kyyhkyslakat

Kyyhkyslakoissa, joista lähetetään kyyhkysiä kilpailuihin tai näyttelyihin, on kaikki lakassa pidettävät kyyhkysrokotettava vuosittain Newcastleltaudin leviämisen ehkäisemiseksi. Rokotuksen voi suorittaa kunnaneläinlääkäri tai muu eläinlääkäri. Tiedot rokotuksista on lähetettävä läänineläinlääkärille.

Rokotusvelvollisuuden toteutumisen varmistamiseksi läänineläinlääkäri voi määrätä kunnaneläinlääkärin tarkastamaan näyttelyyn tai kilpailuun osallistuvien kyyhkysten rokotustodistukset näyttely- tai kilpailupaikalla. Viesti-, näyttely- ja koristekyyhkysten pitopaikkojen tulee olla rekisteröityjä. Aluehallintoviraston rekisterissä ei ole rekisteröityjä kyyhkyslakkoja Pohjois-Karjalan alueella.

20.3 Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit havainnoivat merkintöihin liittyviä asioita muiden tilakäyntien yhteydessä ja havaitessaan epäkohtia ryhtyvät toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi ja ilmoittaa puutteesta aluehallintovirastoon.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/429 (ns. eläinterveysäänne) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen takia myös kansallinen laki eläintunnistusjärjestelmästä uudistettiin ja myös sitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Vuonna 2023 **painopisteenä** on uuden lainsäädännön vakiinnuttaminen.

20.4 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit suorittavat lääkitsemislain mukaista valvontaa eläinten pitopaikoissa aluehallintoviraston määräyksestä. Tällöin huolehditaan, että valvontaa tekevä kunnaneläinlääkäri esteetön eli muu kuin tilaa normaalisti hoitava eläinlääkäri.

20.5 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

20.5.1 Sisämarkkinakauppa

Sisämarkkinakaupan toimijoita koskeva rekisteröintivelvoite poistui 21.4.2021 jälkeen. Ruokavirasto ilmoittaa rekisteröinneistä ja tuontiluvista ohjeineen aluehallintovirastoon ja aluehallintovirasto ilmoittaa kunnaneläinlääkärille ja valvontaeläinlääkärille. Ruokavirasto ylläpitää Pikantissa viranomaisten saatavilla rekisteriä sisämarkkinoilla ETL:n 53 §:n toimijoista. Monilla toimijoilla on useita rekisteröintejä tai tuontilupia, mutta yksi rekisteröinti koskee vain yhtä eläinlajia tai tuotetta tai vain sisämarkkinatuontia tai -vientiä. Rekisteröinti on voimassa 3 vuotta myöntämisestä ja tuontilupa pääsääntöisesti myös 3 vuotta myöntämisestä. Aluehallintovirasto seuraa alueensa rekisteröityjä toimijoita.

Useimmat Ruokaviraston sisämarkkinakaupan ohjeet löytyvät Ruokaviraston internetsivuilta. Jos ohjeistus on laadittu yksittäistä toimijaa varten, siinä tapauksessa se lähetetään tiedoksi myös toimijan alueen aluehallintovirastolle. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkäriin tai Ruokaviraston puoleen.

20.5.1.1 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto seuraa saapuvia eriä TRACES-järjestelmän avulla ja määrää kunnaneläinlääkäriin tarvittaessa tarkastamaan saapuneet erät. Kaikki Suomeen saapuneet märehitijät ja siat tarkastetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti kahden arkipäivän sisällä saapumisesta. Riskimaista tuotavilta eläimiltä otetaan verinäytteet. Muiden erien osalta suositellaan tarkastamaan uusien toimijoiden osalta ensimmäinen saapunut erä, ja seuraavien tarkastusten tarve arvioidaan ensimmäisen tarkastuksen perusteella. Kunkin toimijan osalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa. Kunnaneläinlääkäri voi seurata saapuvia eriä TRACES-järjestelmässä ja tehdä saapuneiden erien tarkastuksia myös ilman aluehallintoviraston kehotusta. Toimija voi lisäksi oma-aloitteisesti pyytää kunnaneläinlääkäriä tarkastamaan saapuvat erät (esim. ETT:n vaatimukset).

Kunnaneläinlääkäriin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä. Eläinten tuontivaatimusten tulee täytyä kaikilta osin, muutoin tuonti on laitton. Jos erä ei täytä tuontivaatimuksia, kunnaneläinlääkäri ilmoittaa tästä aluehallintovirastolle, joka tekee laittomasta tuonnista hallintopäätöksen. Kunnaneläinlääkäri toimii aluehallintoviraston ohjeistuksen mukaisesti. Eläimen maahantuojalla on velvollisuus huolehtimaan, että eläin täyttää tuontivaatimukset.

Kunnaneläinlääkäri raportoi kaikki tehdyt sisämarkkinatuonnin tarkastukset täyttämällä terveystodistuksen valvontaosion TRACES-järjestelmään. Aluehallintovirasto huolehti kunnaneläinlääkäriiden riittävästä TRACES -neuvonnasta ja ohjeistuksesta. Jos kunnaneläinlääkäriillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkäriä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan. Kunnaneläinlääkäriiden on suositeltavaa käyttää TRACES-järjestelmää oman alueen tapahtumien seuraamiseen. Päävastuu alueen TRACES- todistusten seuraamisesta on aluehallintovirastolla.

20.5.1.2 Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriiltä lähetettävien MMMa 1024/2013 liitteen 2 mukaisten erien tarkastamista (poikkeuksena erät, joiden vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri).

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä (EtL 54 §, MMMa 1024/2013 5 ja 7 §).

Tarkastuksen yhteydessä kunnaneläinlääkäriin on hyvä varmistaa, että toimija on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen sisämarkkinaviejäksi Ruokavirastoon. Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on toimijan tehtävä, kunnaneläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa toimijan laatiman I-osan. Jos toimija ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään, jää myös terveystodistuksen I-osan täyttäminen tarkastavan kunnaneläinlääkäriin tehtäväksi terveystodistuksen (II-osa) lisäksi. Toimija on velvollinen antamaan tarvittavat tiedot eläinlääkäriille ja vastaa antamistaan tiedoista. Toimenpiteet tehdään toimijan kustannuksella. Todistuksen voi viedä TRACES-järjestelmään myös toinen virkaeläinlääkäri. Tarkastanut kunnaneläinlääkäri

kuitenkin leimaa ja allekirjoittaa lähetystä seuraavan todistuksen. Vuosittain on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää eläintautilain 55 § mukaisesti vientiluettelo.

Rekisteröityjen hevosten terveystodistusta ei välttämättä tarvitse laatia TRACES -järjestelmässä, mutta TRACES-järjestelmän käyttö on suositeltavaa. Rekisteröity hevonen ei tietyin ehdoin tarvitse terveystodistusta kilpamatkoilla Pohjoismaissa.

Kunnaneläinlääkärit seuraavat mahdollista eristä vastaanottajamaassa saatavaa palautetta ja reagoivat siihen. Esim. TRACES-terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

20.5.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Ennen eläinterveystodistuksen myöntämistä on varmistettava, että viejä on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen viejäksi Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin pyytämällä viejältä nähtäväksi tosite tämän rekisteriin jättämästä ilmoituksesta. Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinterveystodistuksia eläimille ja eläimistä saaduille tuotteille EU:n ulkopuoliseen vientiin. Venäjän/Euraasian talousliiton ja Kiinaan -viennissä edellytetään lisäksi, että todistuksia myöntävät virkaeläinlääkärit ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin vientikoulutuksiin.

Viejä pyytää kunnaneläinlääkäriltä tarkastusta ja selvittää vientiehdot. Viejän on varmistettava, että viennin kohdemaan vaatimat ehdot viennille täyttyvät. Jos kyseisten eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä on noudatettava tämän sopimuksen ehtoja (MMM 832/2013, EtL 9 luku, 52 §).

Jos vietävien eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä käytettävä eläinterveystodistus voidaan tehdä vain tämän sopimuksen mukaisesti. Muussa tapauksessa viejä selvittää eläinterveystodistukseen sisältyvät vaatimukset kohdemaan viranomaisilta joko suoraan tai kohdemaassa toimivan tuojan avustuksella. Ruokavirasto laatii eläinterveystodistusten mallit kohdemaan ehtojen pohjalta. Lemmikkejä vietäessä myös kunnaneläinlääkäri voi laatia todistuksen viejän selvittämien ehtojen pohjalta. Todistukset toimitetaan Ruokavirastoon (vient@ruokavirasto.fi). Turvapaperille laaditut eläinterveystodistukset tilataan Ruokavirastosta.

Vain kunnaneläinlääkäri voi myöntää eläinterveystodistuksia sekä tilata turvapaperille painettuja todistuksia Ruokavirastosta. Viennissä noudatetaan MMM 832/2013, jossa säädetty mm. vientitarkastuksen suorittamisesta, todistuksesta ja sen myöntämiseen liittyvistä menettelyistä. Todistuksen myöntäneen virkaeläinlääkärin on säilytettävä myöntämiensä vientitodistusten jäljennöksiä 3 vuoden ajan. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa viejä.

Venäjän lisäksi EU-tasolla on neuvoteltu harmonisoiduista vientiehdoista mm. USA:n ja Kanadan kanssa. Jos vietävälle tuotteelle tai eläimelle löytyy vientitodistus kyseiseen maahan TRACES-järjestelmässä (mm. Kanada, Chile, Uusi-Seelanti, Meksiko), niin vientitodistus laaditaan TRACES-järjestelmässä. Erää seuraa kuitenkin myös alkuperäinen, eläinlääkärin leimaama ja allekirjoittama TRACES-järjestelmästä tulostettu todistus. Jos EU:n ulkopuoliseen maahan tarkoitettu vientierä, jolle vaaditaan TRACES-todistus sisämarkkinakaupassa, kulkee

muiden EU-maiden kautta ennen vientiä EU:n ulkopuolelle, tulee niille tehdä sisämarkkinatodistus TRACES-järjestelmään.

20.5.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Alueella on Niiralan raja-asema Tohmajärvellä. Kyseisellä raja-asemalla ei tehdä eläinlääkinnällistä rajatarkastusta, eikä sitä kautta siten voi tuoda sellaisia eläviä eläimiä tai eläinperäisiä tuotteita, jotka edellyttävät eläinlääkinnällistä rajatarkastusta. Sellaisten Suomeen tuotavien tai Suomen alueen kautta kuljetettavien eläinten ja tavaroiden, joille ei tehdä eläinlääkinnällistä rajatarkastusta, tarkastetaan tullitoimipaikassa. Tarkastuksen suorittavat tulliviranomaiset osana muuta tullivalvontaa. Ei-kaupallisina siirtoina matkustajan mukana Suomeen saapuville lemmikeille saapumisaikalla suoritettavista tarkastustoimenpiteistä vastaava toimivaltainen viranomainen Suomessa on tullilaitos. Jos maahantuontivaatimukset lemmikeillä ekinokokkilääkitystä lukuun ottamatta muuten täyttyvät, tulli voi kutsua eläinlääkärin antamaan puuttuvan ekinokokkilääkityksen. Tällöin kunnaneläinlääkäri laskuttaa kustannukset praktikkona tuojalta (matkat, toimenpide, päivystyslisiä, lääke). Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Ruokavirasto tekee mahdolliset hallintopäätökset eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetun lain perusteella tilanteessa, jossa lemmikkieläin on päässyt Tullin tai eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen ohi laittomasti Suomeen. Usein puutteet todetaan esim. eläinlääkärin vastaanotolla ja yleensä eläimen asiakirjojen tai tunnistuksen ei todeta täyttävän lemmikkiasetuksen (EU 576/2013) ja tuontitapauksissa lisäksi lain eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta ja Neuvoston Direktiivin 92/65/ETY asettamia vaatimuksia. Kunnaneläinlääkärin tulee epäillessä laitonta tuontia tehdä lemmikille eläintautilain 90 § mukainen tarkastus käyttäen Ruokaviraston lomaketta ja noudattaen aluehallintoviraston ohjeita laskutuksesta.

Jos tuonnin tai ei-kaupallisen siirron ehdot eivät täyty, ovat vaihtoehdot eläimen palautus alkuperämaahan, aluehallintoviraston hyväksymä karanteeni tai lopetus. Eläin palautetaan siihen maahan, josta se on lähetetty Suomeen ja poistumisesta täytyy saada todisteeksi Suomen Tullin todistus. Jos lähtömaa on jokin muu maa kuin Venäjä, on palautus käytännössä mahdollista ainoastaan suoralla lennolla Helsinki-Vantaan lentoasemalta.

Hallinnollisten seuraamusten käyttäminen tai niiden poisjääminen ei estä mahdollisia rikosoikeudellisia seuraamuksia rajatarkastuslain nojalla. Laittomasti eläimiä tuonut henkilö voi saada toiminnastaan seuraamuksia riippumatta siitä onko Ruokavirasto määrännyt eläintä lopetettavaksi, asetettavaksi karanteeniin tai palautettavaksi. Rikosoikeudelliset seuraamukset rajatarkastuslain rikkomisesta ovat mahdollisia myös silloin, kun aluehallintovirasto on tehnyt hallintopäätöksen eläintautilain perusteella.

Jos eläimellä on tarttuvien tautien oireita, aluehallintovirasto arvioi, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily. Tällöin toimenpiteet tehdään eläintautilain mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri saa tiedon EU:n ulkopuolisista maista tuotavista määräraikassa erityisesti valvottavista eläin- ja tuote-eristä TRACES-järjestelmän välityksellä tai sähköpostilla. Kunnaneläinlääkäri suorittaa saamansa

tiedon perusteella tarvittavat toimenpiteet, kuten kanavoinnin kuittauksen 15 päivän sisällä tuotteen saapumisesta. Tarvittaessa tulevat kyseeseen erän tarkastus määräpaikassa, eristys, näyttöönnotto tai muut lainsäädännön vaatimukset eläintautien leviämisen estämiseksi. Näissä tilanteissa kunnaneläinlääkärit toimivat Ruokaviraston ja Aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti. Kunnaneläinlääkäri laskuttaa työnantajalta tarkastuksen ja siihen liittyvät lisätoimenpiteet ja kilometrikorvaukset sekä muut kustannukset. Työnantaja laskuttaa kustannukset edelleen Aluehallintovirastolta.

20.6 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinsuojelutarkastukset hoitavat pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit työpareina. Valvontaeläinlääkäriin mukana tarkastuksilla voivat olla myös paikallinen kunnaneläinlääkäri tai hänen ollessa estynyt, paikallinen terveystarkastaja. Haastavimmissa tapauksissa pyydetään tarkastuksille virka-apua poliisilta. Vaikeimmat tapaukset siirretään kunnalta aluehallintoviraston käsiteltäväksi, jolloin tarkastukset tekevät läänineläinlääkäri valvontaeläinlääkäriin kanssa. Jotta valvontaeläinlääkärien resurssia saadaan riittämään haastaviin tapauksiin, tekevät myös kunnaneläinlääkärit eläinsuojelutarkastuksia. Ensisijaisesti valvontaeläinlääkärit hoitavat haastavat, aikaa vievät tapaukset.

Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, joka voidaan kirjoittaa heti tarkastuksen yhteydessä tai tarkastuksen jälkeen toimistolla. Tarkastuspöytäkirja saatetaan tiedoksi asianosaiselle. Mikäli puutteita havaitaan, annetaan määräys korjata puutteet määräajassa. Tarkastuskertomuksista/päätöksistä lähetetään kopiot aluehallintovirastolle ja poliisille lähetetään tarkastuskertomuksista ne, joissa on todettu eläinsuojelusäädösten vastaista menettelyä.

Uusintatarkastukset tehdään heti kun annettu määräaika on kulunut. Mikäli puutteita ei ole korjattu toistuvista määräyksistä huolimatta, tai eläinsuojelusäädösten vastainen menettely on vakavaa, tehdään asiasta tutkintapyyntö poliisille sekä pyydetään aluehallintoviraston tukea asian ratkaisemiseksi.

Eläinsuojelulain 44 §:n mukaisissa kiireellisissä tapauksissa eläimille voidaan järjestää hoitoa muualta siten, että koirat ja kissat toimitetaan kuntien löytöeläintarhoille tai muuhun lemmikkieläinten hoitopaikkaan. Hevosille on olemassa yhteistyötahot kuljetuksen ja hoidon järjestämiseksi. Muille eläimille pyritään järjestämään hoitoa tapauskohtaisesti.

Valvontaeläinlääkärit ja kunnaneläinlääkärit valvovat ns. lopetusasetuksen (Eläinten suojelua lopetuksen ja teurastuksen aikana koskeva neuvoston asetus) noudattamista muun eläinsuojeluvalvonnan yhteydessä.

20.6.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Eläinsuojeluvalvonta ja erityisesti haastavat tapaukset kuuluvat pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäreille, joiden virkaan ei sisälly lainkaan praktiikkaa eikä päivitysvetäisyyttä, joten valvonnan esteettömyys on turvattu. Kunnaneläinlääkäriin tekemien tarkastuksien osalta pyritään, että tarkastuksen suorittaa eläinlääkäri, jolla ei ole kiinteää asiakassuhdetta tarkastuskohteeseen. Kunnaneläinlääkäri voi tarvittaessa pyytää asian siirtoa valvontaeläinlääkäreille, jos kokee itsensä esteelliseksi.

Tavoitteena on, että epäilyilmoituksen perusteella kohteet pyritään tarkastamaan viimeistään kahden kuukauden sisällä ja kiireelliset viikon sisällä. Uusintatarkastukset tehdään pian määräajan päätyttyä.

Vaikeimmissa eläinsuojelutapauksissa, joissa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, pyydetään tukea/asian siirtämistä aluehallintoviraston käsittelyyn aluehallintovirastolta, joka ottaa vastuun tarkastuksen ja päätöksen tekemisestä sekä voi tarvittaessa tehostaa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai teettämishallalla. Tapauksen siirtoa aluehallintovirastolle harkitaan myös tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinsuojelulain 44 § mukaisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Näissäkin tapauksissa valvontaeläinlääkäri suorittaa kuitenkin valvontaa läänineläinlääkäriin apuna. Poliisilta pyydetään virka-apua aina kun on epäilystä siitä, että valvontaa ei voi suorittaa esteettä ja turvallisesti.

20.6.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Luvan ja ilmoituksenvaraisten kohteiden määrä on liitteessä 4. Ruokaviraston ohjeistuksen mukaan tavoitteena on tarkastaa luvan- ja ilmoituksenvarainen toiminta vuosittain tai mikäli luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa ei valvota vuosittain, tehdään toiminnasta riskinarviointi aluehallintoviraston hyväksymien riskinarviointiperusteiden mukaisesti ja suunnitellaan kohteiden tarkastustiheys arvioinnin perusteella. Kohteiden valvonta on resurssipulan takia ollut vähäistä. Valvontaeläinlääkäriresurssi on kulunut käytännössä lähes kokonaan epäilyyn perustuvaan eläinsuojeluvälvontaan, eikä ilmoituksen varaisten toiminnan säännöllistä valvontaa ole pystytty tekemään. Vuoden 2023 aikana kohteille tehdään riskiperusteinen valvontasuunnitelma ja ilmoitustenvaraisten kohteiden tarkastukset aloitetaan riskiperusteisesti.

Aluehallintoviraston pitää kirjata ilmoituksenvaraisista kohteista. Valvontaeläinlääkäri pyytää vuosittain aluehallintovirastosta listauksen kohteista ja päivittää tarkastussuunnitelman sen perusteella. Tulevaisuudessa valvontaeläinlääkärillä on pääsy eläintenpitäjärekisteri-sovellukseen, johon ilmoituksenvaraiset kohteet on tallennettu.

20.6.3 Eläinkuljetukset

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia kuljetuksia suorittaville henkilöille ja yrityksille eläinkuljettajaluvat ja niihin liittyvät kuljetusvälineen hyväksymistodistukset sekä kuljettajan ja hoitajan pätevyydistodistukset. (EKL 5 luku, eläinkuljetusasetus artiklat 6-7 ja 10-11)

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, poliisilla, kunnaneläinlääkärillä, aluehallintovirastolla, rajaeläinlääkärillä ja tarkastuseläinlääkärillä on oikeus tarkastaa eläinkuljetus. Poliisi saa tarkastaa eläinkuljetuksen myös ilman epäilyä säädösten rikkomisesta, samoin rajaeläinlääkäri ja tarkastuseläinlääkäri toimialueillaan. Eläinkuljetusta tarkastettaessa on viranomaisella oikeus tarkastaa eläimet, kuljetuskalusto, ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä asiakirjat. (EKL 28 §)

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään erityisiä tarkastuksia eläinkuljetuksissa. (EKL 29 §)

Kunnaneläinlääkärit ja aluehallintovirastot tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet. (eläinkuljetusasetus artikla 14)

20.7 Eläimistä saatavat sivutuotteet

20.7.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Hygieenikkoeläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita.

Hygieenikkoeläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset on ilmoitettava välittömästi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo laitoksista ja niiden sijainnista.

Hygieenikkoeläinlääkäri valvoo sivutuotelain mukaan hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. AVI ohjaa suunnitelman toteuttamista alueellaan. Ruokaviraston suunnitelma sisältää kuntien tarkastettavat kohteet ja tarkastustiheydet. Hygieenikkoeläinlääkäri suorittaa Ruokaviraston tarkastettavaksi päättämien laitosten ja toimijoiden valvonnan ja raportoinnin määräaikoja noudattaen. Tarkastuskertomukset toimitetaan Ruokavirastoon ja aluehallintovirastoon tiedoksi. Lisäksi sivutuotevalvontaa tehdään elintarvikealan laitoksissa, elintarvikevalvonnan yhteydessä.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueella on sivutuotelain mukaisia kunnan valvomia laitoksia yhteensä 6 kpl: kaksi tilarehustamo, kaksi teknistä laitosta, yksi lemmikkieläinten ruokia valmistava laitos ja yksi polttolaitos. Kohteet tarkastetaan Ruokaviraston suunnitelman mukaisesti, yleensä suunnitelmallisia tarkastuksia Pohjois-Karjalan alueelle osuu yksi vuodessa. Valvontasuunnitelman ulkopuolisiin kohteisiin ei tehdä tarkastuksia ilman valitusta tai muuta havaittavissa olevaa riskiä tai epäkohtaa. Sivutuotevalvonta laitosten osalta on keskitetty yhdelle virkaeläinlääkärille (hygieenikkoeläinlääkäri).

Aluehallintovirastojen tehtävä on kouluttaa, neuvoa ja välittää tietoa alueensa kunnaneläinlääkäreille sivutuotevalvontaan liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa AVI:sta voidaan olla mukana kunnaneläinlääkärin tekemillä valvontakäynneillä.

20.7.2 Sivutuotteita käyttävät toimijat

Aloitettaessa haaskatoiminta (käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa), on toiminnasta tehtävä ilmoitus valvontaeläinlääkärille. Ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista ja se tehdään kirjallisesti. Valvontaeläinlääkäri vie haaskapaikan tiedot haaskarekisteriin (laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä 1069/2021) ja haaskapaikalle annetaan virallinen tunnus. Ilmoitusta vastaanottaessaan valvontaeläinlääkäri tarkastaa, että ilmoituksen mukainen haaskanpito täyttää lainsäädännön vaatimukset ja että haaskan sijaintipaikka on soveltuva (ei pohjavesialueella, ei liian lähellä asutusta). Jatkossa ilmoituksen voi tehdä myös sähköisen asioinnin kautta. Sähköisen asioinnin kautta voi myös päivittää aiemmin ilmoitettuja tietoja. Yritystunnuksella toimivat haaskanpitäjät eivät voi toistaiseksi nähdä, tehdä eivätkä päivittää ilmoituksia sähköisen asioinnin kautta, vaan tällöin toimijan tulee

tehdä ilmoitus lomakkeella. Yritystunnuksella toimivien sähköinen asiointi on mahdollista myöhemmin tänä vuonna.

Sivutuotelain nojalla annetun asetuksen MMMa 783/2015 mukaan haaskatoimijan on ilmoitettava kuukausittain haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä. Tiedot on ilmoitettava sekä sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Pohjois-Karjalan alueella molemmat ilmoitukset tehdään valvontaeläinlääkärille, joka tarkastaa niiden tiedot ja arkistoi ilmoitukset. Mikäli aineksessa on tautiriski tai lääkejäämä, valvontaeläinlääkäri kieltää sivutuotteiden käytön.

Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella. Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Pohjois-Karjalassa tarkastetaan vuosittain 1-2 haaskapaikkaa. Lisäksi voidaan tehdä tarkastuksia valitusten tai muun epäilyn perusteella. Haaskapaikkojen valvontaa tekevät valvontaeläinlääkärit tarvittaessa yhteistyössä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa.

Valvontaeläinlääkäri ottaa vastaan käyttöilmoitukset. Vuonna 2022 alueellamme on 45 ilmoitettua haaskapaikkaa.

Sivutuotteita eläintarhaeläinten, kalansyötiksi kasvatettavien matojen ja toukkien sekä muiden matelijoiden ja petolintujen kuin eläintarhaeläinten ruokintaan käyttävien toimijoiden on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnan aloittamisesta valvontaeläinlääkärille. Valvontaeläinlääkäri ottaa ilmoituksen vastaan, rekisteröi käyttäjän ja toimittaa tiedon välittömästi Ruokavirastoon. Valvontaeläinlääkäri valvoo tarpeen mukaan toimipaikkoja, joissa sivutuotteita käytetään eläinten ruokintaan.

Aiemmin luokkaan 1 kuuluvien sivutuotteiden käyttöön (esim. tutkimuksessa) tarvittiin lisäksi kunnaneläinlääkärin lupa. Vuoden 2019 lopussa sivutuotelain 12 § muuttui niin, ettei kunnaneläinlääkärin myöntämää lupaa enää tarvita vaan toimijan kunnaneläinlääkärille tekemä ilmoitus käytöstä riittää.

20.7.3 Sivutuotteiden hautaaminen

Kunnaneläinlääkäri valvoo toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hautaamalla hävittämistä.

Nautojen, lampaiden, vuohien ja kaikkien niistä saatavien sivutuotteiden (ml. kotiteurastuksen sivutuotteet) hautaaminen on kiellettyä koko toiminta-alueella. Kuolleena syntyneet eläimet saa kuitenkin haudata. Sikojen, siipikarjan, turkiseläinten, porojen, alpakoiden, vesiviljelyeläinten ja luonnonvaraisten eläinten ja kaikkien niistä saatavien sivutuotteiden osalta koko toiminta-alue on ns. syrjäistä aluetta. Tällöin hautaaminen on sallittu, jos se ei aiheuta riskiä ihmisten tai eläinten terveydelle tai ympäristölle. Toimijoiden on pidettävä kirjaa sivutuotteiden hautamisesta.

Kalanviljelylaitosten, leikkaamojen ja muiden elintarviketuotantolaitosten sivutuotteiden hautaamista valvotaan laitosten muun valvonnan yhteydessä. Eläintilojen osalta kunnaneläinlääkärit valvovat hautaamista pääsääntöisesti ohjaamalla ja opastamalla tilakäyntien yhteydessä sekä tarkastuksia tehdään valitusten tai epäilyn perusteella. Keräilyalueella tehdään lisäksi kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla Ruokaviraston

toimittamien nautarekisteristä ja lammas- ja vuohirekisteristä ajettujen hävitystaparaporttien perusteella raatoja hävitetään säädösten vastaisesti.

Sivutuotteiden hautaamista valvotaan yhteistyössä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa.

Tarkastuksista tehdään aina tarkastuskertomus ja otetaan valokuvia. Havaittujen puutteiden korjaamisesta annetaan kirjallinen kehoitus/määräys korjata puutteet määräaikaan mennessä.

20.8 Täydentävien ehtojen valvonta

Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan keskeinen osa ovat viljelijöitä velvoittavat ns. täydentävät ehdot. Näiden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien maksamisen edellytyksenä.

Kunnan on varmistettava, että aluehallintovirasto saa riittävän nopeasti riittävät tiedot niistä perustarkastuksista, joissa havaitaan mahdollisia aluehallintoviraston vastuulle kuuluvia täydentävien ehtojen indikaattorien laiminlyöntejä. Näitä kunnaneläinlääkärille kuuluvia tarkastuksia ovat mm. eläinsuojelutarkastukset, maitohygieniatarkastukset, salmonellavalvonta, munantuotantotilojen hygieniavalvonta, vierasainevalvonta, kasvisuojeluaineiden jäämävalvonta ja lääkekirjanpidon valvonta. Tämä valvonta on kuvattu tässä suunnitelmassa kukin osa omassa kohdassaan. Aluehallintovirastolle toimitetaan edellä mainittujen tarkastuksen pöytäkirjat silloin kun valvonnassa on todettu puutteita. Maitohygieniatarkastusten pöytäkirjat toimitetaan aina aluehallintovirastoon.

20.9 Vierasainevalvonnan näytteiden otto

Vierasainevalvontaohjelmaan kuuluvien näytteiden ottoa ohjaa Ruokavirasto ja näytteet ottaa aluehallintoviraston nimeämä eläinlääkäri.

20.10 Muut eläintautivalvonnan näytteet

Kansallisen valvontaohjelman tai eläintautiepäilyyn liittyvät näytteet ottaa valvontaeläinlääkäri tai paikallinen kunnaneläinlääkäri.

20.11 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

20.11.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Yhteistoiminta-alueella järjestetään arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu eläinlääkintähuoltolain mukaisesti asukkaiden ja yhteisöjen hyötyeläimille sekä yksityisen palvelutarjonnan puuttuessa myös muille kotieläimille. Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys järjestää lähes kokonaan peruseläinlääkäripalvelut tuotantoeläimille ja hevosille ja isolta osin myös pieneläimille maakunnassa. Pieneläimiä ohjautuu toimialueella toimiville yksityisille pieneläinvastaanoitoille, joita ei kuitenkaan ole kaikilla alueilla tai kaikkina aikoina saatavilla (ks. kohta yksityinen palvelutarjonta). Kunnaneläinlääkärit voivat tarjota palveluja myös muille kuin oman

kunnan asukkaille (esim. vapaa-ajan asuntojen omistajat) tai yhteisöille, silloin kun resursseja on riittävästi eivätkä ulkopuolisille annetut palvelut heikennä yhteistoiminta-alueen asukkaiden palvelujen saatavuutta.

20.11.2 Sisältö

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa.

20.11.2.1 Puhelinneuvonta

Eläinten omistajilla on mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkärin antamaa neuvontaa puhelimitse kunnaneläinlääkäreiltä virka-aikaan, kuitenkin ei-kiireellisissä tapauksissa pääsääntöisesti erikseen määrättyyn puhelinaikaan. Lisäksi valvontaeläinlääkärit neuvovat eläinten hyvinvointiin ja eläintauteihin liittyvissä lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Kuntalaiset voivat tehdä tarttuvien eläntautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiohjelmia koskevia ilmoituksia puhelimitse kunnaneläinlääkäreille tai valvontaeläinlääkäreille.

Päivystysaikaan kiireellisissä, akuuteissa asioissa puhelinneuvontaa antaa päivystävä eläinlääkäri. Käytössä on keskitetty yhteydenottopalvelu, jolloin asiakas tavoittaa alueensa päivystävän eläinlääkärin aina samasta päivystysnumerosta (maksullinen).

20.11.2.2 Sairaanhoito

Peruseläinlääkäripalveluihin kuuluvaa järjestettävää sairaanhoitoa ovat kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoidontarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkotutkimuksiin. Järjestettävään peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvia leikkauksia ovat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juoksutusmahaleikkaukset. Osalla vastaanotoista tuotetaan myös peruseläinlääkäripalvelua kattavampaa palvelua, mutta tämä perustuu yksittäisten viranhaltijoiden erityisosaamiseen. Joensuun eläinklinikalla on tilat hevosten hoitamista varten.

20.11.2.3 Terveydenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua suunnataan ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämiseksi. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastratiot sekä koirien kastratiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Kunnan velvollisuus ei kuitenkaan ole järjestää eläinlääkäriä praktiikkatehtäviin, joissa vaaditaan erityispätevyttä tai -koulutusta.

20.11.2.4 Eläinten lopetus

Kotieläinten ja eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä sekä kotieläinten lopetus sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut kunta voi laskuttaa aluehallintovirastolta eläinlääkintähuollon määrärahasta.

20.11.2.5 Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten sisältyy peruseläinlääkäripalveluun.

20.11.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Tuotantoeläinten terveydenhuollon saatavuus on tärkeää kotieläintiloille tuotantosopimusten, tilan taloudellisen tuloksen, tuotannon ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Peruseläinlääkäripalveluna järjestetään terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma. Tällä hetkellä tällaisia järjestelmiä ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. Alueen nautatiloista 89 % solminut terveydenhuoltosopimuksen. Terveydenhuoltotilojen määrä on vähentynyt 23 tilalla edellisvuodesta. Aluehallintoviraston sikava-tilastojen ja LUKE:n tilamäärätietojen perusteella 46 % alueen sikatiloista on solminut terveydenhuoltosopimuksen. Todellisuudessa sopimusten tehneiden osuus voi olla suurempi, johtuen elinkeinon omista vaatimuksista.

Tuotantoeläinten terveydenhuoltoa tekevien eläinlääkärien osaamisen vahvistaminen terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa on tärkeää. **Painopistealueena** on tuotantoeläinten terveydenhuoltoa tekevien eläinlääkärien täydennyskoulutus sekä työjärjestelyillä mahdollistetaan riittävä resursointi tuotantoeläinten terveydenhuoltoon. Lisäksi työnantaja pyrkii mahdollistamaan osallistumisen tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoistumisohjelmaan.

Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsikalaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihasikalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kertatäyttöinen tai jatkuvatäyttöinen. Käyntimäärät lisääntyvät, jos Naseva- tai Sikava-tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapausten hoitoa varten.

Terveydenhuoltotyön osuus kunnaneläinlääkäreiden työn kuvassa on vähitellen kasvanut ja sen ennakoidaan kasvavan edelleen, mikäli nautatilojen osuus Nasevassa kasvaa valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti ja lääkeluovutustilat lisääntyvät. Tällä hetkellä tuotantoeläinten terveydenhuoltotyön määrä on noin 2,1 htv.

Maaseutuviraston Neuvo 2020 -tilaneuvontajärjestelmä aloitti toimintansa vuoden 2015 aikana. Järjestelmän avulla tuetaan tuotantotiloja taloudellisesti ja tarjotaan tiloille neuvontaa. Järjestelmässä on mukana osio "Tuotantoeläinten terveydenhuolto", jonka osalta palvelun tarjoajilta vaaditaan eläinlääketieteen lisensiaatin koulutus. Kyseessä on normaali terveydenhuoltotyö, joka tuotantotilojen tukemiseksi kustannetaan Neuvo 2020 -järjestelmän kautta. Kyseiseen järjestelmään on palveluntarjoajiksi hakeutunut useita alueen kunnaneläinlääkäreitä, jotta voidaan tarjota myös tätä tuettua neuvontaa.

20.11.4 Yksityinen palveluntarjonta

Yksityiset eläinlääkärit tekevät alueellamme noin kahdeksan henkilötyövuotta. Joensuun lisäksi yksityistä eläinlääkäripalvelua on arkisin tarjolla Outokummussa, Liperissä ja Lieksassa. Tästä työpanoksesta suuntautuu alle 1 htv suurelänpraktiikkaan. Yksityiset eivät osallistu päivystykseen. Viikonloppuisin ei ole yksityistä eläinlääkäripalvelua saatavilla lainkaan.

20.11.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Pohjois-Karjalan Ympäristöterveys järjestää kiireellistä eläinlääkäriapua eläinlääkintähuoltolain mukaisesti kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireelliseen eläinlääkäriin apuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset siltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Virka-aikaan kunnaneläinlääkärit tarjoavat kiireellistä eläinlääkäriapua kotieläimille. Virka-ajan ulkopuolella Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden eläinlääkäripäivystys jakautuu neljään eri päivystyspiiriin. Jokaisessa päivystyspiirissä päivystää yksi eläinlääkäri kerrallaan. Päivystävä eläinlääkäri hoitaa alueellaan sekä suurelaimet että pienelaimet. Päivystysalueena ja päivystäjien toimialueena on kuitenkin koko maakunta, mikä mahdollistaa työtehtävien joustavan jakamisen.

- Itäinen päivystyspiiri: Joensuu, Kontiolahti, Ilomantsi, resurssi 4,8htv
- Läntinen päivystyspiiri: Liperi, Polvijärvi, Outokumpu, Heinävesi resurssi 6,05htv (osa resurssista yhteistä itäisen kanssa, osa viroista täyttämättä eläinlääkäreiden vaikean saatavuuden vuoksi)
- Keski-Karjalan päivystyspiiri: Tohmajärvi, Kitee, Rääkkylä, resurssi 5 htv
- Pielisen Karjalan päivystyspiiri: Juuka, Lieksa, Nurmes, resurssi 4,35 htv.

Joensuun seudun itäinen päivystyspiiri (Joensuu, Kontiolahti, Ilomantsi) on pieneläinpainotteinen, jonne muista päivystyspiireistä voidaan tarvittaessa lähettää vaativampia tutkimuksia tai hoitotoimenpiteitä tarvitsevat pienelaimet eläinlääkärien yhteisen tilanearvion perusteella. Muiden päivystysalueiden eläinlääkärit vastaavasti tekevät itäisen alueen kiireelliset suurelänpäivystystapaukset tämän alueen oman päivystävän eläinlääkäriin ollessa kiinni. Vastavuoroisesti autetaan yli päivystysrajojen. Tällä tavalla on järjestetty suurelän- ja pienelänpäivystyksen eriyttäminen remissityyppisesti eläinlääkintähuoltolain mukaisesti.

Eläinlääkäripäivystyksen kehittämistä jatketaan huomioiden asiakkaiden palaute toteutetussa kyselyssä ja eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman suositukset.

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää päivystystä virkatehtävien hoitoa varten. Mikäli kunnassa ei ole päivystävää virkaeläinlääkäriä, on eläinsuojelulain nojalla toimivaltainen viranomaisena poliisi. Päivystys helposti leviävien eläintautien varalta on valtakunnallinen läänineläinlääkäripäivystys. Kulloinkin päivystävän

läänineläinlääkäriin saa tietää Ruokaviraston puhelinvastaajasta numerosta 029 520 4658. Käytännössä Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden alueella päivystävät virassa olevat eläinlääkärit.

20.11.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Asiakkaat voivat varata aikoja eläinlääkäreiltä aamuisin puhelinaikaan, ajanvarauksia ei ole keskitetty. Eläinlääkäriin tavoitettavuus on pääsääntöisesti hyvä. Puhelinajan ulkopuolella, jos eläinlääkäri ei pysty vastaamaan puheluun, puhelut ohjautuvat vastaajaan, johon omistaja voi jättää soittopyynnön kiireellisissä asioissa.

Vastaanotot, tilanne 1.1.2023:

- Heinävesi: 1 eläinlääkäri, 1 htv
- Ilomantsi: 1 eläinlääkäri, 1 htv
- Joensuu, Takilatie: 3 eläinlääkäriä, 3 htv
- Joensuu, Eno: 0,2 htv (Kontiolahden eläinlääkäri käy yhden päivän viikossa)
- Juuka: 1 eläinlääkäri, 1 htv
- Kitee: 3 eläinlääkäriä, 3 htv, palvelee myös Rääkkylää
- Kontiolahti: 1 eläinlääkäri, 0,6 htv (käy yhden päivän viikossa Enossa)
- Lieksa: 2 eläinlääkäriä, 1,8 htv
- Liperi Käsämä, 4 eläinlääkäriä, 3,30 htv, palvelee myös Outokumpua ja osin yhteinen resurssi Joensuun kanssa
- Nurmes: 2 eläinlääkäriä, 1,55 htv
- Polvijärvi: 2 eläinlääkäriä, 1,75 htv, osin resurssi yhteinen Joensuun kanssa
- Tohmajärvi: 2 eläinlääkäriä, 2 htv

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun saatavuus on hyvä ja etäisyys kohtuullinen. Yhteisvastaanotoilla ja lähialueiden kesken toiminta voidaan järjestää siten, että tiettyinä päivinä tietyt eläinlääkärit vastaavat kiiretapauksien hoidosta ja muut eläinlääkärit voivat keskittyä ajanvarausperusteiseen praktiikkaan, valvontatyöhön tai terveydenhuoltotyöhön. Yhteistyötä tehdään joustavasti yli kuntarajojen. Valtakunnalliset kriteerit avun saatavuudelle täyttyvät pääosin. Resurssivajeessa ei-kiireellistä eläinlääkäriapua voi joutua odottamaan yli viikon.

Valtakunnalliset kriteerit avun saatavuudelle:

- ei-kiireellinen eläinlääkäriin apu 1 vk
- kiireetön terveydenhuolto tai massatyökäynnit ja leikkaukset terveille eläimille 3 vk ja lomakaudella 6 vk
- Pääosa asiakkaista saa palvelun alle 50 km etäisyydeltä
- Kiireellinen eläinlääkäriinapu 3 tunnin sisällä 90 % tapauksista
- Päivystysaikana matka pitopaikkaan / vastaanotolle on alle 100 km 90 % tapauksista; paitsi remissioklinikalle matka voi olla pidempikin, mikäli välitön ensiapu on kuitenkin saatavilla ennen remissiä

Eläinlääkäripalveluissa tavoitteena on erinomainen asiakaskokemus, johon pyritään varmistamalla lakisääteisten eläinlääkäripalvelujen saatavuus ja laatu. Tätä edistetään huolehtimalla riittävästä ja suunnitelmallisesta henkilöstön resursoinnista, henkilöstön osaamisesta ja asianmukaisista työvälineistä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Motivoitunut, osaava ja hyvinvoiva henkilöstö on edellytyksenä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tähän tavoitteeseen pyritään panostamalla asianmukaisiin työvälineisiin, työolosuhteisiin, työjärjestelyihin, perehdytykseen sekä mahdollisuuksiin kehittyä ja vaikuttaa työhönsä. Tämä edellyttää luottamusta herättävää, henkilöstöä arvostavaa, määrätietoista ja tuloshakuista johtamista. **(painopiste)**

Eläinlääkintähuoltoa koskevat valitukset ohjataan ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka käsittelee valituksen vastaavan eläinlääkärin ja ao. viranhaltijan kanssa ja antaa tarvittaessa vastineen. Siun sotella on vastuuvakuutus, joka kattaa viranhaltijan työssään aiheuttamat vahingot. Hoitovirhe-epäilytapauksissa pyydetään tarvittaessa lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta.

20.11.7 Vastaanottojen tilat ja varustelu

Vastaanottojen perusvarustelu on saatettu kuntoon vuonna 2020. Jatkossa huolehditaan varustelutason ylläpitämisestä ja päivittämisestä. Osa vastaanotoista on paremmin varusteltu eläinlääkärien itsensä kustantamana. Osasta vastaanotoista puuttuu autotalli tai se ei ole lämmin (lääkkeiden suojaaminen jäätymiseltä).

Hevosia varten pakkopilttuu on käytettävissä Joensuun eläinklinikalla. Samassa yhteydessä on tilat, joissa hevosten kaataminen voidaan turvallisesti suorittaa. Viransijaisen väliaikaiseen yöpymiseen soveltuvat tilat on lähes jokaisessa toimipaikassa tai paikkakunnalla, jossa on vakituinen eläinlääkäri. Siun soten jätehuollossa huomioidaan myös vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym., hävittäminen.

20.11.8 Perustason ylittävät palvelut

Kunnan tehtäviin kuuluu järjestää peruseläinlääkäripalvelu. Erityisosaamista omaava eläinlääkäri voi tarjota myös vaativampaa hoitoa, mikäli se ei heikennä peruseläinlääkäripalvelun saatavuutta. Lakisääteiset kiireellinen eläinlääkäriapu ja peruseläinlääkäriapu maakunnan asukkaille priorisoidaan.

20.12 Potilaskontaktit

Kunnaneläinlääkärit tekevät vuositasolla noin 6000 suureläinsairasmatkaa ja yli 400 terveydenhuoltokäyntiä tiloilla. Vastaanotoilla käy noin 24 000 pieneläintä. Suureläinkäyntien määrä on laskenut, mutta käynnit ovat aiempaa kokonaisvaltaisempia ja koko karjan terveydenhuoltoon suuntaavia. Asiakkaiden odotukset lemmikkieläinten eläinlääkäripalvelujen suhteen kasvavat jatkuvasti.

20.13 Lähitulevaisuuden näkymät

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät voidaan siirtää hyvinvointialueen hoidettavaksi, mikäli kaikki hyvinvointialueeseen kuuluvat kunnat tekevät asiasta

yhtenäisen päätöksen. Pohjois-Karjalan osalta edellä mainitun lain edellyttämät päätökset ja sopimukset on tehty ja ympäristöterveydenhuolto siirtyy hyvinvointialueelle yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kanssa. Valtakunnallisesti valmisteilla oleva eläinlääkintähuoltolain uudistus saattaa aiheuttaa merkittäviä muutoksia eläinlääkäripalvelujen järjestämiseen tulevaisuudessa. Muutosta seurataan tiiviisti ja siihen pyritään vaikuttamaan.